Svensk och Nordisk Utrikespolitik

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av **Pontus Fahlbeck** (1850-1923) har digitaliserats i oktober 2007 från University of Wisconsin - Madison av Google Books samt hämtats från Internet Archive och anpassats för Projekt Runeberg i juni 2016 av Ralph E.

SVENSK OCH NORDISK UTRIKESPOLITIK

AF

PONTUS FAHLBECK

PROFESSOR Andra genomsedda upplagan

STOCKHOLM ALBERT BONNIERS FÖRLAQCopyright.

Albert Bonnier, 1912.

STOCKHOLM 1912 A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

I.

Tystnadens politik.

Svensk utrikespolitik — det ordet låter ovant och torde skorra i de flesta svenskars öron. Inrikespolitik så mycket som helst. Ju mer politisk upplysning och politiskt gräl dess bättre, tyckes allmänna meningen vara, men blott inrikes. Utrikespolitik, på den tänker man ej; och föres tanken någon gång ditåt, så heter det blott — tyst, tyst! Det är farligt att tala om slikt. Det kunde väcka grannarnes misshag. Och det skola vi akta oss för. Det kunde ock störa den nationella ro, vid hvilken de hundra fredsåren vant oss och väcka onda drömmar under sömnen. Äfven det bör undvikas. Härigenom har det egendomliga förhållandet inträffat — troligen enastående i denna värld af bistra verkligheter — att utrikespolitiken för oss svenskar gäller som ett »tabu», ett farligt ting, som icke får vidröras och icke angår menige man.

Bismarck har en gång sagt, att pressen ofta slår ut rutor, som den ansvariga utrikespolitiska ledningen får betala. Sådant bör man taga sig till vara för. En förolämpande och utmanande presspolemik mot andra makter är alltid skadlig och kan för ett litet folk vara farlig. Förolämpningar af detta slag äro dock ej att befara, hvad denrespektabla pressen i vårt land beträffar; och hvad den andra säger, torde främmande makter ej bry sig om. Men denna af klokhet och vett förestafvade återhållsamhet utesluter för ingen del en öppen diskussion om landets utrikespolitiska läge, om grannarnes militära dispositioner och sannolika syften m. m. Uti de stora ländernas press förekomma så godt som dagligen betraktelser öfver ett eventuelt krig med den eller den grannstaten, utan att detta i ringaste mån stör grannsämjan folken emellan eller betraktas som tecken till ovänskap. Man finner å ömse sidor en dylik diskussion helt naturlig och tar icke humör för det.

Det är därför en fullständig missuppfattning, att man i Sverige icke skulle våga tala om grannarne och de

utrikespolitiska faror, som från dem kunna hota, utan att detta skulle väcka ond blod och skada landet. Tvärtom lär just på det håll, hvarifrån sådan fara kan hota, strutsens bekanta sätt att slippa se den och tystnaden, väcka ringaktning. Och först i ringaktningens spår följer den verkliga faran, medan däremot ett öppet tal om de möjligheter, som föreligga, inger respekt. Ty det visar mod att se faran i ögonen och beslutsamhet att möta den.

Om sålunda hänsynen till främmande makter icke bör lägga munkafle på oss, utan rätt besedt snarare bör komma oss att frimodigt yttra oss om vårt förhållande till dem, så är detta för vår egen skull och för att öppna det meniga folkets ögon för dessa ting en lifsangelägenhet såsom intet annat.

Det svenska folket har under den långa fredstiden upphört att intressera sig för utrikespolitik; ja, känner nu endast obehag af att påminnas därom. Vi fördes efter stormarna i 1800-talets början in utiett lugnvatten, där man ingen känning hade af rörelserna på världshafvet. Förlusten af Finland och Pommern befriade oss från den omedelbara kontakten med de två uppåtsträfvande makterna, Ryssland och Preussen, medan unionen med Norge, på samma gång som den ohjälpligt försvagade vår gamla trätobroder Danmark, gaf trygghet i väster. Sedan efterdyningarna af 1814 års händelser (tvisten om Norges deltagande i den danska statsskulden) lagt sig, lefde vi ensamma med unionsbrodern på den Skandinaviska halfön, som snäckan i sitt hus, oberörda af bullret därutanför. Visserligen drog Danmarks konflikt med de tyska upprorsmännen 1848 Sverige åter in uti en utrikespolitisk aktion, ehuru af ringa betydelse. Men hvarken Krimkriget 1853—56 eller Danmarks krig med Preussen—Österrike 1864 föranledde annat än neutralitetsförklaring och non-interventionspolitik. Sedan dess har Sverige icke haft något mellanvarande med ett annat folk af någon betydelse utom det, som unionen medförde. Och ehuru detta icke var vidare behagligt i f. a. Norges ideliga oro, hvars rätta innebörd — ut ur unionen — man aldrig ville tro på, så var det dock en inrikesaffär mera än en utrikesangelägenhet i vanlig mening. Läget medförde alltså icke en aktiv utrikespolitik, och så kom en sådan att betraktas som för landet så godt som obehöflig och i alla händelser menige man ovidkommande. Man hade ju en utrikesminister, som fick sörja för de nödiga höflighetsrelationerna till främmande makter. Därmed punkt.

Först unionsbrottet 1905 väckte det svenska folket upp ur denna säkerhetssömn. Man fann, att man nu stod ensam, alldeles ensam, och vidare attden forna geografiska tryggheten var förbi. Man hade med ett slag fått en lång öppen gräns mot ett främmande folk i väster. Samtidigt kom på andra sidan grannen Ryssland genom Finlands andra eröfring, påbörjad af Bobrikoff, allt mer in på lifvet. Det var slut med den förra isoleringen och den forna tryggheten. Sverige hade fått grannar på ett helt annat sätt än förut. Därmed följde utrikespolitik af sig själf — något som ock genast visade sig uti de två traktater, som Sverige jämte andra makter 1908 ingick, Nord- och Östersjötraktaterna.

Alla förutsättningar för en vaken och målmedveten utrikespolitik voro nu gifna.

Säkerligen skulle ock det svenska folket börjat allmänt inse detta och med lefvande intresse beaktat landets utrikespolitiska läge, så som flertalet andra folk pläga göra, därest icke samtidigt inre-politiska angelägenheter lagt beslag på uppmärksamheten och rösträttsreformen fört samhällslager upp uti det politiska lifvet, hvilka icke ha det ringaste begrepp om eller intresse för utrikespolitik. Demokratiens genombrott, som man med visst fog har kallat den skedda omläggningen af riksdagens sammansättning, har åter skjutit undan utrikespolitiken, som om en sådan icke funnes. Småfolket, som nu kommit med, har icke ögon för annat än inre politiska frågor. Till och med försvaret, enligt sakens natur en angelägenhet, som bör ses ur utrikespolitisk synpunkt, behandlas endast som en inrikes fråga och då naturligen efter partihänsyn. Den nya majoriteten i andra kammaren och de folklager, som stå bakom den, vilja icke veta af utrikespolitik och tro icke på behofvet däraf. De ha glömt eller förbise verkningarna af både unionsbrottet 1905 ochhändelserna i Finland och vilja ej höra talas om annat än inrikespolitik och närmast sina egna klassintressen.

Sådan är stämningen för ögonblicket och det i en tid, då världshändelserna synbarligen syfta till en kris, där det kan gälla Sveriges existens så som aldrig förr. Icke ens 1809 eller efter Karl XII:s död var svenska folket utsatt för en sådan fara som den, hvilken nu som ett mörkt moln stiger upp på vår länge så klara himmel. Ty då gällde det utanverken, nu åter gamla Sverige självt. Om någonsin är här ett väckelsearbete af nöden. Det svenska folket

måste upplysas om faran, ty nu anser det, att sådan ej finns. Men dylik upplysning vinnes endast genom att tala om utrikespolitik. Utrikespolitiken får därför icke längre vara det »tabu», som den varit, och får icke undanhållas allmänheten, äfven om de små ibland oss ej förstå mycket af densamma. Ty det kunna de dock fatta, om fara föreligger eller ej, blott saken ställes klart inför dem.

Ett sådant upplysningsarbete har börjat med dr. Sven Hedins kraftiga Varningsord. Det ordet var den största tjänst, som kunde göras det svenska folket i denna tid. Må det väcka de sofvande och lära dem inse, att det förslår ej med inrikespolitik för ett folk; det har en utrikespolitik, vare sig det vill eller icke. Och i vissa tider kan den bli viktigare än den andra. Så är det nu för oss. Därför må hvar i sin stad hjälpa till att väcka insikten härom till lif, ty annat behöfs ej — jag är viss därom — för att blåsa bort den försvarsolust, som under den långa fredstiden och radikala tidningars sirensång smugit sig öfver oss, och som, om den finge fortfara, blefve vårt säkra fördärf.Ett bidrag till detta upplysningsarbete är följande inlägg uti svensk och nordisk utrikespolitik.

II.

Drömmar och verklighet.

Ett folk har utrikespolitik, sades det, vare sig det så vill eller icke. Huru mycket det svenska folket under 1800-talet låg fjärran från den stora politikens stråkvägar, fanns dock alltid en känsla kvar af denna sanning. Denna känsla har gifvit sig olika uttryck efter de personers art och begåfning, hos hvilka den klarast framträdde. Vi skola betrakta den ena efter den andra af dessa yttringar. Den betraktelsen kan bäst lära, hvad som duger och hvad som icke duger af utrikespolitik, hvad som står på verklighetens mark och hvad som är blott fantasier.

Till tiden först framträdande och af okritiskt folk ifrigast omfattad och därför allmännast utbredd är den yttring af utrikespolitisk åskådning, som kan sammanfattas uti ordet — fredssträfvanden. Dessa sträfvanden äro emellertid af två vidt skilda slag, äfven om de ofta gå ihop, rättare röras ihop uti oklara hjärnor. Det ena af dem syftar till skiljedomsförfarandets utbredning och erkännande uti den allmänna världspolitiken samt skapande, genom internationella öfverenskommelser, af härtill passande institutioner och rättsregler. Det andra sträfvandet vänder sig mest till det egna folket och söker afvänja det från alla på krig syftande tankar och åtgärder. Det kan sammanfattas uti orden afväpning och antimilitarism.Tanken på krigets bannlysning genom mellanfolkliga tvisters slitande på fredlig väg medels skiljedom är gammal, ehuru den först i senaste tid börjat förverkligas. Intressant är, att i Sveriges riksdag den saken framställts så tidigt som på Krimkrigets dagar. I Dec. 1853 väckte sålunda Anders Pehrsson från Örebro län i Bondeståndet motion om, att ständerna skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t begära, »att Kungl. Maj:t täcktes söka tillvägabringa med Europas makter och företrädesvis de konstitutionelt styrda staterna — — en öfverenskommelse att låta uppkommande tvistefrågor såväl rörande politiska och kyrkliga som ekonomiska förhållanden staterna emellan till fredlig förlikning utredas af gemensamma kongresser.» Det var nära femtio år, innan Nikolaus II på allvar upptog samma tanke och förde den ett stycke på väg mot dess förverkligande genom Haagkonferensen 1899. Redan härförinnan hade denna tanke satt frukt uti de interparlamentariska föreningar och kongresser, som på enskilda mäns initiativ tillkommit världen rundt, och som nu allt kraftigare arbeta på dess förverkligande.

Om dessa fredssträfvanden är intet annat än godt att säga, och åt dem kan endast önskas all framgång. En gång och kanske inom en ej synnerligen aflägsen framtid kommer nog den fredliga uppgörelsen af tvister folken emellan att träda i stället för krigets ultima ratio, åtminstone bland Europas folk. Då blir utrikespolitik en lätt sak, som icke längre kan vålla bekymmer. Men den tiden är ännu icke inne, såsom det pågående kriget mellan Italien och Turkiet med eldskrift lär. Det vore en ödesdiger förvillelse att nu lita till dessa sträfvanden och i dem söka ersättning för enverklig utrikespolitik. De böra ingå som ett led däri, men ve det folk som menade, att det vore tillfyllest med dem. Dess värre finnes det likväl många i vårt land, som tyckas så tro. Och den tron stärker det

andra slaget af fredssträfvanden, afväpningens och antimilitarismens — en af de farligaste förvillelser uti denna på folkförvillelser så fruktsamma tid.

Man har svårt att fatta, huru denna hufvudlösa rörelse kunnat uppstå och vinna anhängare hos ett folk, som inga eröfrartendenser har, utan hvars hela försvars- och utrikespolitik måste gå ut på att skydda och bevara frihet och lif mot öfvermäktiga grannar. Men det finnes ingen gräns för frasens makt öfver klent begåfvade. Sådana fraser äro »den eviga freden» och »kulturförsvaret». Man vill arbeta för freden genom att göra sig själf värnlös; och man litar på en hög odling icke som stöd för ett militärt försvar, utan som ett slags trollruna, hvilken kunde ersätta ett sådant. Detta besannar en erfarenhet, som man i historien ofta möter, att det abnorma, sinnessjuka — ty dessa idéer äro, så som de af antimilitaristerna predikas, abnorma — spelar en rol lika väl som det normala. Olyckligt blott det folk, som låter sig däraf förvillas.

Men vi lämna dessa åskådningar rörande utrikespolitik, hvilka endast äro en omskrifning af önskan och hoppet att ej behöfva föra någon utrikespolitik alls, för att vända oss till andra därpå syftande sträfvanden. Sådana äro de förslag att med makternas goda minne draga sig undan världspolitiken, som allt emellanåt framställas såsom den rätta lösningen af utrikespolitikens problem för Sveriges del. Demynna alla ut uti ploklamerande af neutralitet, beständig neutralitet.

Under den långa striden om försvarets ordnande allt sedan nya riksdagsskicket 1866 ha mer än en gång af enskilde riksdagsmän motioner väckts om beständig neutralitet. Det är närmast för att undslippa ökade försvarsbördor, som dessa förslag framställts, men naturligen ock för att bli kvitt den tråkiga utrikespolitiken. Första gången motion härom väcktes, var 1883, då Adelsköld i F. K., Arnoldson i A. K. framburo hvar sin likalydande motion i ämnet. Därefter upptogs frågan af Waldenström vid 1894 års riksdag liksom med stora later utaf S. A. Hedin m. fl. 1899 och omigen 1902. Slutligen har i år den socialdemokratiska gruppen i andra kammaren framlagt motion i samma syfte.

Det första intryck man får vid genomläsningen af dessa förslag är, huru föga genomtänkta de äro, det andra, huru omöjlig hela saken är. Själfva begreppsstämningen sväfvar. Medan uti Adelskölds och Arnoldsons motioner det synes vara »garanterad neutralitet», som afses, så syfta de följande motionerna på »proklamerad neutralitet» eller till och ined blott »notificerad». Af dessa olika slag af neutralitet är endast den första, den garanterade, klar och tydlig. Dess kännetecken är, att andra makter (stormakterna), förklarat en tredje (småstat) neutral, att detta skett på grund af garanternas eget välförstådda intresse, samt att denna neutralitet vanligen ålägger den garanterade staten vissa förpliktelser eller betager den dess fulla handlingsfrihet och sålunda ställer den i ett visst förmynderskap af de förra. Af dessa mer eller mindre klart insedda förhållanden opponerade sig redan S. A. Hedlund, medundertecknare å denArnoldsonska motionen, emot sådan neutralitet för Sveriges del. Äfven Hedin polemiserar starkt emot »hvarje tanke på en så kallad garanterad neutralitet». Man skulle trott, att efter de diskussioner, som förts härom, ingen svensk man vidare skulle tänka på detta slag af neutralitet eller, såsom den med skäl kan kallas, »neutralisering». Men friherre Palmstierna och medmotionärer synas icke hysa några betänkligheter härutinnan.

Det andra slaget af neutralitet är det, då en stat själf proklamerar sin neutralitet. Huru denna tänkes realiserad och med hvad verkan, är emellertid oklart. Ibland ser det ut, som om man föreställt sig, att en högtidlig förklaring å Sveriges sida att evigt förblifva neutralt samt en enkel notifikation härom till främmande makter vore allt, som behöfdes. Hedin väntade sig därtill »från de särskilda makterna ett erkännande af vår neutralitetsförklaring». Det är tydligen en efterbildning af den »tillfälliga» neutralitetsförklaringen, som föresväfvat tanken, en sådan som Oskar I och Fredrik VII efter öfverenskommelse för hvar sina riken tillställde makterna 14 Dec. 1853, och som enligt regeringens meddelande fick de notificerade makternas »godkännande». Senast afgafs en dylik förklaring 30 April 1904 med anledning af kriget mellan Ryssland och Japan.

Den kritik, för hvilken motioner af detta slag tidigare varit utsatta i riksdagen såväl af enskilda talare som af vederbörande utskott och trenne utrikesministrar, borde göra hvarje vidare diskussion om Sveriges vare sig neutralisering eller permanenta neutralitet öfverflödig. Särskildt den förintande behandling, som Hedins motion

andra gången fick röna, borde ha verkat afskräckande. Men i denna sakgäller önskan mer än sundt förnuft. Likväl kräfves det blott en ringa grad sådant för att inse orimligheten uti alla dessa sträfvanden för permanent neutralitet som lösning af Sveriges utrikespolitiska problem.

Vi lämna åsido den garanterade neutraliteten, eftersom den gifves af andra makter i deras eget intresse och icke står i den neutraliserade statens eget skön att vare sig få eller förlora, för att något orda om den deklarerade neutraliteten, den enda som kan komma ifråga. Lika naturlig och riktig en sådan neutralitet vid ett enskildt tillfälle kan vara i form af en särskild neutralitetsförklaring, lika meningslös är en permanent och för alla händelser gällande försäkran härom. Detta af två skäl. Det ena af dessa är, att en dylik försäkran som förpliktelse är ensidig och binder ingen annan, äfven om den blifvit af andra makter aldrig så mycket »godkänd» eller »erkänd» som mottagen. Visserligen tyckas förslagsställarne, såsom det sades uti det förträffliga betänkande som afgafs af A. K:s tillfälliga utskott n:o 4 år 1902, »tro på en viss mystisk kraft af en blott deklaration». Isynnerhet kan detta sägas om det i år väckta förslaget, hvars hufvudsakliga yrkande är att »i grundlagarna uttrycka Sveriges pemanenta neutralitet». Men det förstår hvar man, att en dylik förklaring binder blott den som afger den, ingen annan. Och hvad gagn Sverige skulle ha af att på det sättet förklara sig själft omyndigt inför hela världen, är svårt att inse.

Men vidare innebär en permanent neutralitetsförklaring ingen fredsgaranti, hvilket väl dock skulle vara meningen därmed. Detta först och främst därför, att en dylik åtgärd endast gäller det falletatt andra makter föra krig — en sak som formellt sedt icke angår tredje man. Dennes fredstillstånd kan härvid råka i fara, blott om endera af de krigförande makterna söker mot hans vilja tvinga honom till deltagande. För ett sådant mindre sannolikt fall är det dock icke en neutralitetsförklaring utan egna försvarsåtgärder, som förmå bevara den fria själfbestämningen och freden. Mot våld förslå ej ord och försäkringar, blott väpnad hand.

Viktigare emellertid är, att en neutralitetsförklaring enligt själfva sitt begrepp — neutralitet medan andra strida — alls icke berör det vanligaste sättet för fredens störande, nämligen att man råkar i krig, emedan man blir öfverfallen. För detta fall, som man ju framför andra vill förhindra, är neutralitetsförklaringen ingen hjälp, ja den syftar icke ens däråt. Därför, att kalla den en fredsgaranti, är mer än mystik, det är enfald. Om i det enskilda lifvet en person, sedan han förklarat sig aldrig skola blanda sig i andras slagsmål, menar sig vara skyddad mot alla våldsverkare, så blefve han utskrattad. Men i svenska riksdagen kan slikt framställas till allvarlig pröfning.

Dessa förslag om permanent neutralitet som skydd och fredsgaranti kunna endast förklaras, utom af önskan att slippa undan försvaret, utaf den besinningslösa skräck för aktiv utrikespolitik och allianser, som gripit en stor del af det svenska folket. På botten af dessa sträfvanden återfinner man alltså samma tankegång eller rättare önskan, som vi funno besjäla fredssträfvandena, den nämligen att bli kvitt all utrikespolitik — det svenska folkets fixa idé, skulle jag vilja kalla det. Men man slippericke ifrån utrikespolitik blott därför, att man själf så önskar.

Medan nu berörda yttringar af utrikespolitiska behof och åskådningar framgått utaf folkstämningen och framburits af dess talemän i riksdagen, är ett tredje slag däraf ett verk af den ansvariga ledningen. Den är ock af helt annat värde än de förut omnämnda. De voro mest drömmar och fantasterier. Denna har däremot stöd i verkligheten. Den består nämligen uti den politiska traktaten.

Denna utväg att trygga vår yttre ställning har likväl intill det sista blott mycket litet anlitats. Sverige har sedan 1814 och intill våra dagar endast en gång slutit en traktat af detta slag, den s. k. novembertraktaten af 1855. Genom denna traktat förbundo sig de förenade rikena Sverige-Norge att ej till Ryssland afstå någon del af sina respektive områden eller åt detta land medgifva rätt till fiske m. m. å svenska och norska kusterna (Varanger), medan samtidigt vestmakterna, Frankrike och England, mot ryska anspråk af sådant slag lofvade bistå, om så behöfdes med väpnad makt. Det var, som man ser, en s. k. defensivtraktat, men föga tilltalande. Den sårade onödigt Ryssland och innebar mycket litet af reciprocitet, hvarigenom den för ena parten, Sverige-Norge, kunde få sken af beskydd, något som för en själfständig stat är mindre angenämt. Långt betydelsefullare var då Pariserfreden af 1856, hvari Sverige dock icke deltog, genom sin bestämmelse, att Åland ej finge befästas. Denna bestämmelse, som Ryssland 1908 sökte skaffa ur världen, består ännu i f. a. Englands och Tysklands

obenägenhet att se den häfd. Men novembertraktaten försvann af sig själf med Norges utträde ur unionen.Norge skyndade sig som bekant att få en ersättning härför uti integritetstraktaten af 2 Nov. 1907. Ännu mer än den gamla novembertraktaten smakar denna nya af garanti och måste därför kännas en smula förödmjukande för det land, som anhållit därom. Af annat slag voro de traktater, som Sverige med öfriga intresserade makter utom Norge slöt 1908, Nordsjö- och Östersjödeklarationerna, ty så är den officiella benämningen på dessa öfverenskommelser. Sverige står här som fullt likställd part med öfriga makter. Om således dessa deklarationer och särskildt den oss mest intresserande, Östersjödeklarationen, i yttre måtto äro tillfredsställande, så skänka de likväl ingen trygghet. Den senare, hvarigenom de fyra makterna Tyskland, Ryssland, Sverige och Danmark — det sistnämnda enligt uppgift på särskild begäran därom från Sveriges sida — förklara sig vilja upprätthålla status quo i afseende på de respektive ländernas besittningar vid Östersjön, innehåller ingen bindande förpliktelse härutinnan. Den endast utlofvar, att därest »det nuvarande status quo i territorielt hänseende inom Östersjöområdet skulle på något sätt hotas, skola de fyra regeringar, som undertecknat denna deklaration, träda i förbindelse med hvarandra för att samråda om de mått och steg, som för upprätthållandet af status quo anses lämpligt att vidtaga.» Det är, som man ser, icke mer än ett samråd som utlofvas i händelse af förvecklingar rörande de respektive ländernas Östersjöbesittningar och tydligen med tanken riktad på annan makt, som ville tränga här in. Mot krigiska förvecklingar mellan de fördragsslutande makterna inbördes skänker traktaten intet värn.

Det är endast skiljedomstraktaten, somhar sådan verkan. Genom den förbinda sig de kontraherande parterna att vid uppkommen tvist anlita skiljedom i st. f. att genast tillgripa tvångsmedel; och endast sällan har det förekommit, att ej sådan öfverenskommelse hållits. Det är på skiljedomen, som fredsvännerna i alla länder böra sätta sitt hopp. Ty skiljedomsinstitutet uti staternas mellanhafvanden har framtiden för sig. Men ännu är den tid fjärran, såsom ofvan erinrades, då kriget härigenom bannlysts. Skiljedomstraktaterna inskränka detta förfaringssätts användning till visst begränsadt område, hvarifrån alltid sådana fall äro uteslutna, som röra vederbörande staters »lifsintressen, oafhängighet och nationala ära», d. v. s. just de som kunna föranleda krig. Vidare är det en fri sak, om makterna vilja ingå på skiljedomstraktat. Ingen kan tvingas därtill. Slutligen finnes ingen makt, som kan exekvera ett skiljedomsutslag, därest endera parten skulle vägra att underkasta sig detsamma.

För Sveriges del är sålunda traktatvägen, visserligen ett sätt att ordna våra utrikespolitiska förhållanden, men blott ett bland andra och därtill föga betryggande. Traktater sådana som Östersjö- och Nordsjötraktaterna äro ett farligt bländverk. De synas starka, när ingen fara är på färde, men försvinna som luft, då de som bäst behöfdes. På sin höjd äro de ett surrogat för tryggande utrikespolitik, användbart under fredliga tider, men odugligt när allvar stundar. För det duger intet utaf de nu beskrifna sätten att drifva utrikespolitik. Under den långa fred, vi åtnjutit, har man inbillat sig, att det var allt som behöfdes. Därför har man intill det sistaårtiondet försummat försvaret och fröjdat sig åt den rent passiva utrikespolitik, som vi härunder ägt.

Andra tider stunda, då läget kräfver en aktiv utrikespolitik af oss som af de flesta andra nationer. Och väl är det, ty intet försoffar så ett folk som att sakna en själfständig utrikespolitik och dess spänning. Det förfaller till upprifvande partistrider, under hvilka den naturliga vitalkänslan utåt och den rätta samhörighetskänslan inåt försvagas. Det svenska folket var långt hunnet på denna degenerationens väg, då unionsbrottet kom 1905. Författaren till dessa rader hälsade det välkommet, väl icke som något godt i och för sig, men dock som en väg ut ur ett ännu farligare tillstånd. Ty med det organiska fel, som unionen bar på allt sedan sin tillkomst, och som genom svaghet och oförstånd fått sedan dess oafbrutet växa, var den icke längre till gagn för Sverige. I stället för att göra oss starka, gjorde den oss svaga genom att binda oss vid en unionsbroder, som icke längre ville vara en broder, samt genom att hålla det svenska folket i en fortsatt farlig säkerhetssömn. Under det inre grälet äro vi, som ofvan nämndes, färdiga att återfalla i samma säkerhetssömn. Senaste sommars händelser borde dock ha visat, att tiden icke lämpar sig för sömn, utan att vi med vaken blick måste följa utvecklingen och därefter inrätta oss.

Världsläget har ändrats. Vi få ej längre ligga uti lugnvatten och behöfva åter en aktiv utrikespolitik för att bevara

frihet och lif. En sådan politiks förutsättningar och möjligheter äro andra än de ofvan berörda. Ja, de gå rakt stick i stäf emot dem, och mot hvad den senaste mansålderns svenskar önskatoch hoppats på. Ty de heta — ett väl ordnadt försvarsväsen samt allianser.

Men innan vi fortsätta, må vi kasta en blick på det nya världsläget, dess utsikter och faror.

III.

Världspolitikens drifvande krafter.

Allt ifrån historiens början kan man säga och intill 1800-talet besjälades utrikespolitiken hufvudsakligen af en enda tanke — att utvidga sig på grannarnes bekostnad. Denna eröfrarlusta fanns dock sällan hos folken själfva, som vanligen icke hade någon mening i slika ting, utan mest hos de styrande, vare sig dessa voro en aristokrati eller såsom vanligast en furste. Monarkernas sträfvan att öka sitt välde och rikets storhet har varit utrikespolitikens förnämsta drifkraft intill nyaste tid. Den verkar ännu med tämligen oförminskad styrka inom vissa stater: de amerikanska republikerna, det uppåtsträfvande Japan och det världsfamnande Ryssland. Uti öfriga kulturstater har denna ursprungliga sträfvan inom utrikespolitiken fått maka åt sig för andra, utan att dock därför vara helt bannlyst.

Med 1800-talet träda sålunda samtidigt med det konstitutionella lifvets allmänna utbredning och folkupplysningen nya krafter fram, som inom kort taga ledningen ifråga om utrikespolitik och alla därtill hörande förhållanden bland flertalet kulturfolk. I följd af detta sitt ursprung utgå de icke från furstarne eller en liten klick äres- och byteslystne män utan från folkets stora massa, ehuru naturligen dehögre klasserna här som eljest föra an. Den ena af dessa krafter, den tidigast framträdande, är nationalitetstanken. Den tanken väcktes kanske först af Napoleons eröfrarepolitik, som om hvartannat förenade och söndrade stater och folk, men den hade kommit äfven det förutan, endast i följd af växande upplysning. Hos stamfränder, som voro splittrade i skilda riken, vaknade åtrån att komma samman till ett politiskt helt; och folk, som voro förenade med andra under samma spira, längtade att bli själfständiga stater hvart för sig. Denna åtrå har varit 1800-talets starkaste politiska kraft och den som i hufvudsak gjort dess historia.

En annan kraft, som i senaste tid trädt upp på skådebanan och nu i början på 20:de århundradet tager försteget framför nationalitetssträfvandet, som ju ock till största delen vunnit sitt mål, är täflan om marknaden. Denna sträfvan, förbunden visserligen med vanlig eröfringslusta, är vida äldre än nationalitetssträfvandet. Den förekom redan i den gamla tiden, men isynnerhet under medeltiden hos de italienska handelsstäderna liksom under 1600- och 1700-talen bland Västeuropas folk, då de nyupptäckta världsdelarne och sjövägarne lockade efter hvarandra Portugal, Spanien, Holland, Frankrike och England in på denna eröfrarstråt. Den ändade med, att England fråntog de andra det mesta af deras besittningar i andra världsdelar samt vann ett obestridt herravälde till sjös, ett välde som Napoleons krig långt ifrån att rubba tvärtom befäste.

För ett halft århundrade trädde härmed kampen om marknaden och hafvet tillbaka. Det fanns länge ingen makt utom England, som kände behof af ökade marknader och del i världshandeln. Ingenanledning fanns således för andra folk att med det engelska täfla om någondera. Men sedan industrialismen börjat utvecklas på kontinenten och i Förenta Staterna liksom förut i England, ändrades detta hastigt. Önskan att få del i världshandeln och vidgade marknader framträdde hos alla folk, i den mån industri och handel blomstrade upp. På så sätt har kampen om marknaden och med den om kolonier och herravälde på hafvet hos de högst utvecklade folken blifvit stundens och den närmaste framtidens starkaste kraft inom utrikespolitiken. Den är för det 20:de århundradet, hvad nationalitetstanken var för det 19:de.

IV.

Det allmänna världsläget.

Den närmaste verkan af de tre stora krafter, som i föregående stycke berörts — nationalitetssträfvandet, kampen om marknaden och hafvet samt gammal utvidgningslusta — är det nuvarande politiska läget och dess framtidsutsikter. Bortse vi från företeelserna i främmande världsdelar, särskildt Japans framträdande på skådebanan, så kan nämnda läge på följande sätt sammanfattas.

Nationalitetssträfvandet har omformat Europas karta till dess nuvarande utseende. På vissa håll enande, på andra söndrande har det gifvit staterna deras nuvarande gruppering i stormakter, mellanmakter och småstater. Sin enande verkan visade nationalitetstanken uti Italien och Tyskland, sin söndrande först i Grekland och Belgien, så uti de öfrigaBalkanstaterna, Rumänien, Serbien, Bulgarien, sist uti Norge. Nationalitetssträfvandet har ännu icke slutfört sitt värf som danare af stater, ty ännu finnas folk, som icke sett sina önskningar om själfständighet eller sammanslutning uppfyllda såsom Irländare, Kretenser, Ungrare och Slaver i Österrike, för att ej nämna Polackarne och alla andra af Ryssland underkufvade folk. Men detta är, där det öfverhufvudtaget är möjligt att förverkliga, en framtidssak, som icke för närvarande ger anledning till yttre politiska konflikter af betydelse, huru stor än spänningen i vissa fall må vara uti de häraf berörda staternas inre.

Nationalitetssträfvandet har emellertid skänkt världen icke endast den nya fördelningen uti stora och små stater utan som biprodukt därtill en politisk situation, för att ej säga ett politiskt problem, som i hög grad bestämmer det nutida världsläget. Tysklands enhet fullbordades under ett krig med Frankrike, som stod i vägen för densamma. Detta krig förde med sig utom annexionen af Elsass-Lothringen en aldrig slumrande tanke hos det franska folket att hämnas nederlaget. Däraf en fortsatt spänning, som gifvit upphof till den gruppering af makterna, som alltjämt består och som kan kallas problemet Frankrike-Tyskland.

Visserligen var det närmast Alexander II:s missnöje öfver Berlinerkongressen 1878 samt den nya motsatsen mellan Ryssland och Österrike, som föranledde Bismarck följande år att skapa alliansen mellan Tyskland och Österrike-Ungern, men den dolda udden däri var riktad mot Frankrike eller rättare ett förbund Frankrike-Ryssland, hvarför ock Italien 1883 togs med som tredje man. Detta förbund, på hvilket Frankrike allt sedan nederlaget arbetat, och för hvarsskull det öppnat sina kassakistor för Rysslands lånebehof, kom ock till stånd genom öfverenskommelsen af 1891. Härigenom uppstod ett jämviktssystem, som tryggade mot obetänksamma planer å ömse sidor. För Tyskland fanns ej heller annan önskan än att bevara status quo; och den fruktan för ett nytt krig, som Frankrike hyste, var härmed lugnad.

Man kunde hoppats, att under dessa omständigheter tiden, som helar alla sår, skulle ha kommit den spänning att lägga sig, som framkallats af 1870 års krig. Understundom har det sett så ut, men händelserna för dagen måste komma en att tvifla härpå. Anledningarna härtill äro flera. Utom den ständigt lefvande förnimmelsen af nationalitetsprincipens kränkning genom annexionen af det franska Lothringen är det framgångarne på utrikespolitikens område, som äro orsak härtill. Dessa ha nämligen i märkvärdig grad återupprättat det franska folkets kraft och tillförsikt. Medan det inre politiska lifvet i Frankrike liksom sederna under senaste mansålder röjt förfallets tecken, har i det yttre en motsatt utveckling ägt rum, och denna har kraftigt motverkat upplösningen i det inre. Frankrikes historia under denna tid är ett märkvärdigt exempel på, huru utrikespolitiken kan uppresa och stärka ett folk, som är moraliskt nedbrutet, såsom Frankrike var efter nederlaget 1871, och som lider af inre sjukdom.

Detta har skett på olika vägar, främst väl genom värnplikten, som här strängare genomförts än i något annat land. Det personliga offer för fosterlandet, som värnplikten innebär, har hållit samhörighetskänslan lefvande och därigenom motverkat den inre söndringen. Det franska väldet har vidare genom en lycklig kolonialpolitik

ofantligt tillvuxit underdenna tid. Så införlifvades däri Tunis 1881, Kongoområdet 1885, Madagaskar 1884-96, Bortre Indien 1884-98; senast har i Marocko förvärfvats ett helt rike. Detta har i hög grad stärkt nationalkänslan. Besittningarna i norra Afrika ha äfven ställt i utsikt en snart sagdt obegränsad tillgång på färgade trupper som fyllnad i den egna folkbristen, hvilket ökat tillförsikten. Mer än allt detta har likväl först alliansen med Ryssland och sist Englands uppträdande vid Frankrikes sida höjt självkänslan och lifvat modet. Våra dagars Frankrike visar sålunda en helt annan bild af samlad kraft än den, vi allt sedan kriget haft för ögonen. Detta är utrikespolitikens verk.

Så glädjande denna omvandling i och för sig är, så har den likväl en ledsam sida. Revanche-tanken har lefvat upp igen med stor styrka, för ögonblicket närd af flygkonstens framsteg på ett nästan barnsligt sätt. Trots socialister och antimilitarister är den allmänna meningen i Frankrike nu mera krigiskt sinnad, än den på länge varit, såsom äfven den ofantliga ökningen uti anslagen till försvaret utvisar (programmet är: 32 miljoner francs till flygmaskiner och 800 miljoner till försvaret i öfrigt). Problemet Frankrike-Tyskland, som man hoppats skulle af sig själf preskriberas, står åter fram lika hotande som någonsin. Dock är orsaken härtill icke enbart det franska folkets nu antydda uppryckning. Englands förhållande har stor skuld häri. Den af kung Edvard iscensatta aktionen mot Tyskland har verkat i hög grad äggande. England, som på Gladstones tid icke ville veta af några allianser utan rent af skröt med sin »splendid isolation», sin lysande ensamhet, har sedan 1904 inledt en mot Tyskland riktad s. k. entente-politik med de gamlaarffienderna, Frankrike och Ryssland. Detta rubbar jämnvikten i Europa samt vållar oro för ögonblicket och fara för framtiden.

Men här möta vi den andra stora drifkraften uti samtidens utrikespolitik och dess bidrag till världsläget.

Behofvet af ökadt afsättningsområde och i vissa fall äfven af utrymme för folköfverskottet, har sedan slutet af 1800-talet föranledt en ny kolonial utvidgning från Europa. Tyskland, som rakt inga kolonier ägde, fördes 1884 af Bismarck försiktigt in på denna väg. Efter hand förvärfvades delar af den australiska övärlden samt åtskilliga af Europeer obesatta områden i Ost- och Västafrika. 1897 besatte, eller såsom det hette, arrenderade Tyskland jämte andra stormakter områden i Kina, och sist fick det vid uppgörelsen i Marockofrågan förlidet år en stor del af franska Kongo. Italien, den andra stormakten af nyaste datum, som äfvenledes saknade utomeuropeiska besittningar, försökte först sin lycka utan framgång i Abessinien. Nu tager det sin skada igen i Tripolis. Samtidigt har icke blott Frankrike, såsom nyss angafs, ofantligt förökat sitt koloniala välde, utan äfven England sett sig väl till godo i Egypten och annorstädes, medan Ryssland i Asien ständigt utvidgat sitt fastlandsvälde. Slutligen har Belgien förvärfvat Kongo, under det att Spanien för ögonblicket i Marocko söker ersättning för sina 1898 af Förenta Staterna röfvade kolonier, Cuba, Porto Rico och Filippinerna.

Nu är världen tagen i besittning af kulturfolken, Kineser och Japaner medräknade, och den koloniala utvidgningens tid är förbi. Men långt ifrån att härmed den kraft kommit till ro, som väckt dennarörelse, synes den med hvarje dag som går blott tilltaga i styrka. Ty den gäller, som förut är antydt, icke så mycket kolonier som handelsområden. Det är marknaden och som följd däraf tryggheten på hafvet och herraväldet däröfver, som är kärnan uti detta sträfvande. Men här möta nya motsättningar.

Liksom nationalitetssträfvandet gifvit upphof icke blott till den bestående maktfördelningen i Europa utan ock till ett obehagligt politiskt problem, så äfven kampen om marknaden. Den har föranledt den utomeuropeiska världens slutliga uppdelning i noga afgränsade besittningar och intressesfärer. Men samtidigt växer af denna kamp fram ett svårt politiskt problem uti intressemotsatsen mellan England och Tyskland. Det ena griper in uti det andra som vanligt är i dylika fall. Men det framtiden mest dominerande problemet är tills vidare icke Frankrike-Tyskland, utan England-Tyskland.

England var, som förut är nämndt, länge i okvald besittning af både världshandeln och herraväldet på hafvet. Som industriland var det långt framom öfriga länder och kunde trots höga tullmurar framgångsrikt täfla på de europeiska och amerikanska marknaderna, medan det i öfriga delar af världen var ensam herre öfver handeln. Efter hand växte inom öfriga länder en konkurrenskraftig industri och med den lusten och behofvet att komma med i världshandeln. På så sätt har från alla håll upptagits en ofta segerrik täflan med det industriella

föregångslandet. Frankrike, som näst England var tidigast framme på denna väg, betraktades sedan gammalt med misstrogna ögon, tills nederlaget 1870 för en tid bröt dess kraft och dess industri under den nya protektionistiska regimen med förkärlekstannade inom egen marknad. Med jämnmod bar vidare England detta intrång från stamfränderna i Förenta staterna. Svårare har det varit att fördraga detsamma i Orienten, där det uppvaknande Japan, mindre på industriens än på handelns och sjöfartens områden täflar med Engelsmännen i Kina och Indien. Värst likväl har denna konkurrens känts från det enade Tysklands sida — kanske emedan den var så inpå lifvet, kanske ock enär från intet håll en så energisk kamp om marknaden öfverallt öppnats som af tysk industri och tyska köpmän.

Den tyska industrien har redan på flera områden öfverflyglat den engelska. Man får en inblick häri blott genom att beakta tillverkningen af tackjärn, denna mätare af nutidens industriella utveckling. Medan nämnda tillverkning 1871—75 i medeltal årligen utgjorde: i England 6,5 miljoner ton och i Tyskland (Luxemburg inräknadt) 1,9 miljoner ton, uppgick densamma 1906—10 till respektive 10 och 13 miljoner ton. Det inbördes förhållandet är alldeles omkastadt. Äfven den utrikes handeln visar samma tendens, ehuru England af lätt insedda skäl — den stora införseln af lifsmedel och utförseln af stenkol — här alltjämt har försteget. Den totala egna omsättningen (import och export) belöpte sig 1872—75 i årligt medeltal för England till 10,0 miljarder kr., för Tyskland till 5,2 miljarder. 1906—10 utgjorde motsvarande siffror 17,0 och 13,4 miljarder kr.

Men ännu retsammare än detta har känts, att Tyskarne som köpmän och företagsledare i hela världen trängt in på områden, där Engelsmännen hittills haft försteget. Ja, i England själft konkurrera de framgångsrikt med varor och med mänoch taga så brödet ur munnen på dess barn i eget land. Vi läste nyss, hurusom de tyska fabrikanterna af stålskenor kunde i Birmingham och London underbjuda de engelska verkstäderna. Och det är bekant, att på de engelska kontoren unga tyskar, på grund af större språkkunskap och arbetsamhet och mindre anspråk ej sällan taga platser från infödde. Detta har som intet annat i alla lager af befolkningen väckt den döfva misstämning, som föder nationalhat.

Härtill kommer den rent politiska frågan om herraväldet på hafvet. England utöfvade länge ett af ingen medtäflare bestridt sådant. Det engelska världsväldet byggdes upp härunder och hvilar härpå. Åtminstone anse Engelsmännen så. Med misstänksamhet och ovilja se de andra folk och särskildt Tyskarne uppträda som makt på hafvet. Under senaste år har detta skett med mycken styrka. Ännu 1898 förhöll sig Tysklands flotta till Englands som 1:6,3; för närvarande beräknas förhållandet som 1:2,1. Däraf förbittringen och förskräckelsen å engelsk sida. Ty som en engelsk statsman nyligen yttrade, »för oss är en stark flotta en lifsbetingelse, för Tyskland en lyxsak». Man glömmer likväl, att ingen stormakt i nutiden vill undvara en stark krigsflotta, aldrahelst då handelsflottan är så stor som den tyska, f. n. den tredje i världen.

Från dessa stämningar och betraktelser är, som lätt inses, vägen till den politiska aktionen icke lång. I själfva verket har denna ock varit det sätt, hvarpå Engelsmännen sökt hålla Tyskarne från sig. Oförmögna att på det privata lifvets täflingsfält hålla dem stången och obenägna att med tullmurar skydda sig (Chamberlains förslag), ha de tillgripit depolitiska maktmedlen. Den privatekonomiska kampen om marknaden har förvandlats till ett diplomatiskt fälttåg om politiskt inflytande i världens alla hörn. Här visar sig England icke blott jämnstarkt utan som oftast äfven öfverlägset. Det har på alla punkter korsat eller sökt korsa Tysklands planer på kommersiel utveckling utanför Europa, senast i Marocko. Och sistlidne september var det tydligen redo att med väpnad makt slå ned den fruktade medtäflaren.

Det är klart att denna Englands politik hos Tyskarne framkallat icke mindre hotfulla känslor. England är fienden, som icke unnar Tyskland »en plats i solen» — det är refrängen uti de tyska klagomålen för dagen. Därför rådde jämväl i Tyskland under Marockokrisen en stark krigisk stämning, oaktadt det väl torde vara klart att vid en strid enbart med England Tyskland måste komma till korta. Om Frankrike, som meningen var, kommit med, så hade väl Tyskland i landkriget, d. v. s. emot detta land blifvit segrare. Men på sjön hade det utan tvifvel blifvit slaget. Endast Kejsar Wilhelms kloka återhållsamhet förebyggde oförsiktigheter, som kunnat leda till en världsbrand.

För en utanför stående förefaller denna situation i hög grad dåraktig. Man vill å engelsk sida med vapen slå ned

en konkurrens på det privata lifvets område. Men det är en ogörlig sak. Ty äfven om England förstörde Tysklands flotta, tog dess kolonier och för ögonblicket ruinerade dess handel, så kunde det blott för en kort tid hejda motståndarens frammarsch. Världsmarknaden stode ju alltjämt lika öppen, och tysk intelligens och tysk energi långt ifrån att träffas af detta politiska nederlag skulle blott med så mycket större kraft söka botaskadan och slå den andre ur marknaden. Det är en kamp med olika vapen, där i längden det fredliga arbetet skall afgå med segern.

Äfven Englands farhågor för Tysklands politiska öfvermakt och ett anfall från dess sida synas föga grundade. Tyskland kan icke nå England och det engelska väldet utan öfver hafvet. Väl har det sagts, att England i Egypten har en sårbar punkt. Men den lär dock ligga utanför tyskt räckhåll, så lång som landvägen dit är från Europa. Så länge den engelska flottan är den tyska öfverlägsen, och det lär den väl alltid förbli, så är en invasion därifrån icke att befara. För öfrigt behöfde England blott litet öka sina försvarskrafter till lands för att göra ett dylikt anfall, äfven oafsedt flottan, utsiktslöst. Ville England använda en tredjedel af sin flottbudget på landtförsvarets stärkande, så kunde med ens bli slut på kapprustningen till sjös. Ty fruktan för att Englands alla kuster skulle kunna blockeras och tillförseln af lifsmedel afskäras, synes ännu orimligare än allt annat. Däremot kan man icke säga att Tysklands farhågor för en engelsk blockad äro ogrundade. En fullt effektiv sådan kan, hvad Nordsjön beträffar, genomföras på mindre tid än 24 timmar. Detta borde lugna engelsmännen.

Emellertid förefinnas dessa farhågor och lära icke i hast försvinna lika litet som oviljan öfver den tyska konkurrensen. Kampen om marknaden har ställt världens tvänne främsta folk i harnesk emot hvarandra. Det är den fruktansvärda innebörden af problemet England-Tyskland. Detta är icke ett verk af furste-politik, utan en följd af folkens egen växt. Det är därför icke så mycket monarkerna som drifva spelet, som folken själfva. Det äröfverhufvud ett misstag att uti de konflikter, som senast varit, eller den som här hotar, skjuta skulden på de styrande. Cavour och Bismarck voro hvar för sig blott de skickliga verkställarne af de önskningar, som behärskade de italienska och tyska folken, och som drefvo till krig, när tiden därför var inne. På samma sätt uttrycker Kejsar Wilhelm med sitt bekanta Unsere Zukunft liegt auf dem Wasser, vår framtid är på hafvet, liksom Salisbury med sitt Two power fleet, tvåmaktsflottan, med sådan styrka nyss upprepadt af Sir Edward Grey, intet annat än de respektive folkens egen innersta vilja. I de fall, då nationalitetstanken eller kampen om marknaden ligger under, är det folken själfva som göra utrikespolitik; och det är icke den minst farliga.

Mången lär icke dess mindre tycka, att detta är en underlig motsägelse mot alla de stora rörelser till folkens förbrödring och mellanfolkliga tvisters slitande på fredlig väg, som äro uppe i tiden. Men man glömmer härvid beskaffenheten af och styrkan hos de krafter, som äro i verksamhet. Till synes är det blott en politisk maktfråga, herraväldet på hafvet, som saken gäller. Men bakom den verka så elementära ting som utrymme och lefvebröd, och för dem ha människorna i alla tider gripit till vapen. Det är detta, som gör ställningen för stunden så farlig.

Helt visst skola försök göras från de ansvariga ledningarnas sida att besvärja den hotande stormen. Krigsminister Haldanes resa till Berlin var ett sådant försök. Efter förljudande skulle därvid tvistepunkterna på det koloniala området bragts på tal. Men äfven om ett samförstånd härutinnan kunde uppnås, så vore ej därmed freden tryggad, såsomomdömesgilla iakttagare äfven hos oss klart framhållit. De ofvan berörda djupare anledningarna till konflikt häfvas icke af en kolonial uppgörelse. De stå oförminskade kvar, när som helst färdiga att kalla till vapen. Icke heller är det demokratiens genombrott, som för närvarande äger rum i England, en fredsgaranti. Sällan har väl ett hotfullare språk hörts från engelska ministrars sida än det, som de radikala medlemmarne af nu sittande kabinett föra. Men de veta sig vara språkrör för den allmänna folkstämningen och stärka sin ställning därmed.

Huru denna för världsfreden farliga stämning hos det stora engelska folket skall vändas om, är ej lätt att säga. Det kräfver i alla händelser lång tid. Men att dämpa den och afhålla den från ett krigiskt utbrott kan ske, om nya politiska kombinationer ändra maktbalansen och minska utsikterna för en snabb seger.

V.

Ryssland och Skandinavien.

Ryssland och Skandinavien — kan detta innebära ett världspolitiskt problem af samma slag som de nyss behandlade, Frankrike och Tyskland eller England och Tyskland? Man har svårt att inse, huru det så skulle vara. Ty hvilka anledningar finnas här till konflikt? Åtminstone från Sveriges sida, hvilket närmast kommer ifråga, finnas absolut inga sådana. Den ovilja mot Ryssland, som naturligen måste finnas, så länge vi ständigt oroades därifrån med krig, har försvunnit med orsaken tilldensamma. Och förlusten af Östersjöväldet och sist Finland hafva vi längesedan funnit oss uti. Visserligen har det våld, som i senaste tid utöfvats mot Finlands statslif, upprört svenska sinnen, men oviljan har gällt den orättfärdiga och kortsynta politik, som satt densamma i scen. Mot Ryssland och Ryssarne finnas å vår sida endast vänliga känslor, i senare tid parade med den lifliga önskan att träda i närmare förbindelser med vår stora granne och där finna afsättning för svenska varor.

Om här finnes grund för en konflikt, så är den att söka uteslutande hos Ryssland. Men hvad skulle anledningen till en sådan vara? Af de olika krafter, som i nutiden skapa konflikter folken emellan, är nog en, nationalitetssträfvandet, lefvande och verksam i Ryssland. Det var detta sträfvande, som framkallade kriget med Turkiet 1877, och det ger sig alltjämt till känna uti den allslaviska propagandan. Men Skandinaverna äro icke Slaver. Här finnes alltså intet fält för konflikt af detta slag. Detsamma är fallet med den andra stora anledning till strid, som nu ställer England och Tyskland emot hvarandra, nämligen kampen om marknaden. Mellan de ryska och svenska industrierna och köpmännen råder ingen kamp om afsättningsområden eller ekonomiska värden af något slag. De gå icke på någon punkt i vägen för hvarandra. Tvärtom ha de ett gemensamt intresse att träda i närmare beröring.

Slutligen kan det icke heller vara behofvet af ökadt utrymme, som från rysk sida skulle föranleda en aktion västerut. Visserligen är den ryska folkökningen ofantlig, men i Sibirien finnes plats för detta folköfverskott århundraden framåt. Det är omöjligt att på något af nu berörda områden, detnationella och det merkantila, lika litet som för utrymmets skull eller för något annat uppspåra en anledning till tvist mellan de båda folken. Det gifves öfver hufvud ingen sådan anledning.

Om vi likväl anse oss böra uppställa Ryssland-Skandinavien som ett politiskt problem jämnsides med de båda andra, så måste orsaken vara att söka uti den tredje af de förut nämnda krafter, som föranleda krigiska förvecklingar, nämligen eröfrarelusta. Det anmärktes förut, att denna urgamla orsak till krig i nutiden allt mindre förekommer hos kulturfolken och nu knappast vore att befara af andra än de amerikanska republikerna, Japan och Ryssland. Ryssland är godt och väl ett århundrade efter de mellan- och västeuropeiska staterna i politisk utveckling. Redan detta gör en eröfringspolitik från dess sida mindre främmande. Därtill har föremålet för dess utrikespolitik under senaste århundradet mest varit Asien, som kan betraktas som ett kolonialområde. Och i fråga om utomeuropeiska länder och kolonier råder, som förut erinradt, eröfringspolitiken med oförminskad kraft, såsom Italiens öfverfall på Tripolis (Turkiet), Frankrikes och Spaniens inkräktningar i Marocko, Rysslands och Englands politik i Persien nogsamt lära. I Asien har ock Ryssland med sin agressiva politik haft en stor uppgift för hela Europa att fylla, den att bilda en fast mur mot de gula folkens, Japaners och Kinesers, framträngande.

Uti det egentliga Europa har icke sedan den napoleanska tiden i 1800-talets början krig förts uteslutande för att göra eröfringar på grannarnes bekostnad. Tysklands annektering af den danska delen af Schleswig liksom af Elsass-Lothringen elleregentligen det franska Lothringen — eftersom den nationella synpunkten kunde göras gällande beträffande Elsass liksom ifråga om Holstein och den tyska delen af Schleswig — var en, kanske onödig, följd af kriget, men icke dess egentliga syfte. Äfven för Österrikes annektering af Bosnien och Herzegowina kunna nationella synpunkter åberopas jämte den statliga oredan och faran för krigiska

förvecklingar på Balkanhalfön. Men eljest har icke på länge krig förts blott för att underlägga sig en grannes område inom Europa. Man skulle därför vilja hoppas, att sådant vore ett öfvervunnet stadium uti de europeiska folkens lif.

Sedan staterna fått konstitutioner och riksdagar, är äfven hvarje främmande element uti statskroppen uteslutande till förargelse och besvär. Det är en kortsynt politik att nu mer genom annektering af främmande folk och landsdelar i Europa tro sig öka sitt väldes makt och styrka. Sådant kunde ske, så länge en enväldig monark under sin spira förenade omyndiga folk, och innan ännu nationalitetstanken vaknat. Nu tvärtom försvagar en dylik inkorporering, ty den skapar inom landet en oförsonlig opposition. Det var icke minst insikten härom, som kom oss att afstå från hvarje tanke på krig och eröfring, då unionen af Norge bröts 1905.

Emellertid måste Ryssland ännu anses befinna sig på den punkt af inre utveckling, då eröfring för eröfringens skull äfven i fråga om grannarne i Europa icke är omöjlig trots de obehag, som dylika nu föra med sig. De konstitutionella erfarenheterna i Ryssland äro ännu icke så stora. Grunden till en dylik eröfringspolitik gent emot Sverige och Skandinavien vore då äfven af rent politisk natur, önskanatt utvidga rikets gränser, dock väl knappast blott för att öka landområdet, utan för att vinna, hvad Ryssland alltjämt saknar — fritt tillträde till världshafvet.

Doktor Hedin har uti sitt Varningsord med lifliga färger skildrat den ryska politikens sträfvan till hafvet. Så länge Ryssland var utestängdt från såväl Östersjön som Svarta hafvet var hela dess traktan riktad mot sjön för att få luft och fönster ut till Europa. Detta var helt naturligt. Nu ligga båda hafven öppna, men visserligen finnas portar till desamma, Öresund och Dardanellerna, öfver hvilka Ryssland icke råder. Ur handelns synpunkt betyder detta likväl intet. Rysslands merkantila intressen äro fullt tillgodosedda med det tillträde till hafvet både i norr och söder, som det nu äger. Icke så de militära, allra helst sedan Tyskland blifvit en öfvermäktig granne i Östersjön. Därför har Ryssland sökt och söker andra vägar till världshafvet än de svårtillgängliga, som det redan äger uti Ishafvet. Det hade fått en sådan längst i öster i Mandschuriet och därå nedlagt ofantliga kostnader, då Japan plötsligt uppträdde på skådeplatsen och i ett slag stängde denna led. Hvad åter beträffar vägen öfver Persien mot Indiska hafvet, så är den vägen lång och bjuder stora hinder i de engelska intressena. Återstår endast leden mot väster till Atlanten och de isfria norska hamnarna. Här synes minsta motståndet vara att vänta. Det är detta, som skulle ge anledning till problemet Ryssland-Skandinavien.

Sedan längre tider tillbaka har äfven Ryssland sökt längst uppe i norr komma fram till Västerhafvet. Vid många tillfällen har det med Norgetvistat om fiske och fiskeplatser omkring Varangerfjorden och längre väster ut. 1823 framställdes sålunda anspråk på en gränsreglering, som skulle ha tillfört Ryssland hela nordligaste Norge med Varanger-, Tana-, Laxe-, Porsanger- och Altenfjordarne. Efter Alexander I:s död och den därpå följande inre oron fann man sig föranlåten att afstå från så vidt gående fordringar. Genom fördraget af 1826 vidtogs sålunda endast en mindre reglering af gränsen, men visserligen till Rysslands förmån. Sist fördes vidlyftiga och rätt obehagliga underhandlingar härom på 1840- och 1850-talen. Det var icke minst Rysslands då framställda anspråk, som kom Oskar 1 att närma sig västmakterna under Krimkriget, och som föranledde novembertraktaten.

I och för sig är denna fråga om gränserna mellan Ryssland och Norge och fiskevattnen däruppe af ringa betydelse, funnes ej andra planer bakom. Hvilka dessa planer äro, är lätt att förstå. Den ryska handeln har här inga intressen att bevaka. Icke ett ton af den ryska exporten skulle föredraga den långa landvägen öfver nordliga Norge framför de billiga och bekväma utfarslinierna öfver Reval och Riga. Och på samma sätt med importen, undantagandes möjligen för fisk. Nej, inga sådana intressen föra här ordet. Det är uteslutande militära och politiska syften, som härigenom skulle förverkligas. Den ryska flottan skulle i de norska hamnarna få ett skyddadt hem och med norska sjömän en ypperlig besättning. Ryssland skulle på så sätt kunna bli en världsmakt äfven på hafvet och därmed fullända sin stormaktsställning.

Emellertid så klart detta synes vara och så lockande ur militärisk synpunkt, så vill man blott ogernatro därpå. De ryska statsmännen borde dock känna och uppskatta de skäl emot annekteringar i Europa, som ofvan antydts. Men framför allt bjuder det emot att tro på sådana planer under den kejsares tid, som skapat fredskonferensen och

Haagdomstolen, och som plägar hedras med namnet fredskejsaren. Man är därför helst benägen att anse detta tal om Rysslands väg mot hafvet och planer på Skandinavien som blott skräcksyner utan saklig innebörd. Så lära ock de flesta såväl Svenskar som Norrmän mena.

Tyvärr kan man ej trösta sig härmed. Fakta tala i detta fall ett annat språk, hvilket ej kan missförstås. Vi skola i korthet framlägga en del sådana och låta dem själfva vittna.

Den ryska aktionen mot Finlands författning och autonomi, som en tid ansågs blott afse landets russificering, visar sig, ju längre det lider, åsyfta jämväl andra ting. Den tog sin början 1898 med påbudet om allmän värnplikt, hvilken skulle så tillämpas, att blott en mindre del af de värnpliktige tilldelades den finska militären, den större delen skulle sändas till Ryssland för att där uppfostras till vapentjänst. Denna åtgärd, som träffade de breda lagren af folket och därför rönte ett allvarsamt motstånd i form af värnpliktsvägran och emigration, återkallades efter ett par år. I dess ställe upplöstes nu den finska militären såsom efter utsago mindre pålitlig, och landet pålades en värnskatt, som från 10 miljoner mark för år efterhand skall ökas till 20 miljoner. Alla vapen undanskaffades och fördes till Petersburg, medan kaserner m. m. öfvertogos af inskickad rysk militär. Samtidigt pågick under Bobrikoffs kraftiga ledning landets civila eröfring genom en rad afförordningar och påbud, alla afseende att upphäfva landets hittillsvarande själfständiga ställning.

Uti detta förstörelsearbete inträffade 1905 i f. a. japanska kriget och den inre jäsningen i Ryssland, hvad läkarna kalla, en remission, ett öfvergående återställande till hälsan och normala förhållanden. Remissionen blef kortvarig, ty redan 1907 återupptogs den afbrutna russificeringen, nu efter andra grunder. Man aktade sig att göra något, som direkt stötte de breda lagren. De hade uti den radikala landtdagen sin tillfredsställelse, och den lät man vara, ehuru utan att bry sig om dess protester. Det var administrationen och rättsordningen, som nu angrepos, och det gick hufvudsakligen ut öfver ämbetsmännen och »herrarne». Genom den senaste ukasen om Ryssars likställighet i Finland med Finnar samt rätt att bekläda finska ämbeten har vägen öppnats för att lägga hela förvaltningen i, som man menar, fullt pålitliga ryska händer. Därigenom först blir landet tjänstbart för alla företag och en trygg operationsbas. Och det är detta åtgärderna mot Finland åsyfta fullt lika mycket som folkets russificering. Man finner det bäst af de militära anstalter, som slag i slag utförts och, man kan säga, dagligen fortsättas.

De hittills vidtagna äro, försåvidt de äro oss bekanta eller här kunna omtalas, följande:

1) det finska järnvägsnätets anknytning till det ryska genom en strategisk sammanbindningsbana med järnvägsbro öfver Nevan, snart färdig;

2) de finska järnvägarnes och särskildt den österbottniska järnbanans anpassning för framförande af ryska militärtåg genom utvidgning af stationeroch växlar samt förstärkning af broar och spår m. m., allt redan utfördt;

3) byggande af rent strategiska banor: en afseende direkt förbindelse mellan Petersburg och Vasa öfver Hiitola, Nyslott och Jyväskylä, om hvilken det å allerhögsta ort förklarades (6 Sept. 1909), att ingen bana finge sanktion, förrän denna »af krigsministeriet såsom nödvändig befunna» bansträckning, tryggats, hvarjämte befalldes, att därest finska landtdagen vägrade bevilja anslag till densamma, medel därtill skulle förskjutas af ryska statskassan för att sedan uttagas af finska kommunikationsfonden; äfven i årets proposition till Landtdagen angående kommunikationsfonden för 1913 framhålles öppet »den stora strategiska betydelse» denna bana, som skall bli färdig 1914, äger. Vidare äro planerade andra tvärbanor från det inre af landet till Bottniska viken, däraf särskildt en, af höga vederbörande föreslagen, mellan Jyväskylä och Gamla Karleby (Yxpilä hamn) af rent strategisk betydelse; öfriga påtänkta tvärbanor äro mellan Idensalmi och lämplig punkt på Uleåborgsbanan (Ylieviska) samt mellan Kajana öfver Waala till Uleåborg.

4) påskyndadt anläggande af landsväg från Sodankylä till Enare upp i finska lappmarken och vidare därifrån till norska gränsen;

5) påbud senaste höst om allmän hästvärnplikt vid mobilisering för truppers befordran m. m.;

6) det finska lotsverkets pågående ombildning till en militärisk, under ryska marinministeriet omedelbart stående

inrättning för att, som det i ministerrådets förslag härom hette, »bättre tillgodose lotsväsendets strategiska uppgifter»;

7) uppförande af en mängd nya kaserner vidalla viktiga järnvägspunkter, nämligen vid Fredrikshamn, Kouvola, Lahtis, Riimäki, Thusby invid Helsingfors och vid Ekenäs, alla i arbete och delvis färdiga;

8) flottans pågående nybyggnad i ofantlig omfattning;

9) anläggande af starka flottstationer, en i Reval och en vid Tvärminne, ej långt från Ekenäs, den senare i st. f. den anläggning på Åland, som man efter 1905 års händelser i Skandinavien planerade, men i följd af Englands och Tysklands gensaga måste uppgifva;

10) flottöfningar, som under senaste år företagits vid Qvarken och öfre delen af Bottniska viken;

11) upptagande af militärleder i åländska skärgården.

För att bättre åskådliggöra en del af nu uppräknade militära anstalter bifogas en karta, där dessa äro med rödt antydda. De blå punkterna angifva platserna för de förutvarande finska och ryska militäretablissementen.

En blick på denna karta torde bättre än ord upplysa om, hvad som förehafves.

De i södra delarne af landet påbörjade eller utförda kasern- och flottstationsbyggnaderna kunna visserligen anses ha ett defensivt syfte vid ett befaradt anfall från Tyskland, men de passa äfven förträffligt för ett eventuellt angrepp västerut. Alla på Åland och norr därom vidtagna åtgärder kunna åter icke ha annan uppgift än att förbereda ett dylikt angrepp. Tillsammans bevisa dessa olika anstalter, att den ryskakrigsledningen håller på att verkställa en strategisk uppmarsch i Finland med riktning mot väster. Det är det ojäfviga vittnesbörd, som de anförda fakta afgifva. Lägges härtill, att de ryska truppförläggningarna i Finland betydligt ökats — redan nu lära omkring 85,000 man vara där förlagda — och erinra vi oss slutligen, huru under många år Sverige och äfven Norge hemsökts af så kallade ryska sågfilare, så kan intet tvifvel längre råda. Ryssland bereder ett anfall på de nordiska rikena. Huru långt dessa planer sedan syfta — därom vet man intet.

VI.

Faror som hota.

Af de i det föregående tecknade världsproblemen är det märkvärdigt nog blott det ena, England-Tyskland, som i Norden väckt större uppmärksamhet. Det var de hotande flottrörelserna i Nordsjön och vid Norges kuster senaste sommar och höst, som väckte detta land och framkallade efter norska förhållanden storartade bemödanden att förstärka flottan. Äfven Sverige liksom naturligen Danmark kände sig obehagligt berörda af spänningen mellan de båda stora grannländerna, ehuru det här stannat vid blotta diskussioner. Det inre politiska grälet under den samtidigt pågående valkampanjen och den traditionella oviljan mot all utrikespolitik gjorde, att man hos oss slöt ögon och öron till för de hotande möjligheterna därutanför. Och sedan faran för ögonblicket är öfver, tänker man föga därpå.Blott diskuteras fortfarande frågan, huru Sverige skall i händelse af konflikt mellan andra makter bevara sin neutralitet, d. v. s. stå utanför det hela.

Ty det är det enda i fråga om utrikespolitik, man vill höra talas om, och som man intresserar sig för. Efter det skall försvaret inrättas för att, såsom älsklingsfrasen lyder, bli ett neutralitetsförsvar, och efter det vårt förhållande till andra makter ordnas. Kanske icke minst af denna anledning är det, som problemet England-Tyskland fängslat uppmärksamheten framför hvarje annat. Här kunde bli ett tillfälle, då denna älsklingspolitik kunde få visa sig med allt sitt »låt mig vara i fred».

Emellertid vore det mycket illa, om denna konflikt så fängslade de skandinaviska folkens uppmärksamhet, att de

för den ej såge den andra, som hotar. En strid mellan England och Tyskland kan för Sverige icke innebära någon nämnvärd fara. Icke heller för Norges del är en större sådan att därvid frukta. Endast Danmark hotas allvarligt af en dylik konflikt, dock icke till lifvet. Detta land kan tvingas att taga parti eller om ej det, så dock svårt utsättas för att komma mellan tvenne eldar. Tyskland kan besätta Jutland och i de danska sunden kunna de fientliga flottorna drabba samman med alla de på förhand oberäkneliga följder, som däraf kunna uppstå. Men mer än en öfvergående hemsökelse är dock ej häraf att förvänta. En verklig annexion utaf någon del af landet är för visso icke att befara. Hvad åter Norge och Sverige beträffar, så äro som sagdt utsikterna att direkt beröras af striden mycket ringa. Det värsta, som kunde hända, vore, att den proklamerade neutraliteten kränktes genom våldförande utaf de allmänna reglerna om neutralafartyg eller allra svårast genom försök utaf endera af de stridande makterna att få fast fot i någon svensk eller norsk hamn. Detta vore naturligen särdeles obehagligt, men är i och för sig föga sannolikt, om vi blott hvar i sin stad hålla vårt sjöförsvar något så när i ordning. Ett sådant våld, om det försöktes och lyckades, skulle för öfrigt med all säkerhet endast vara öfvergående. Det skulle icke ända med verklig förlust af något landområde, framför allt icke på något sätt gälla vår existens.

Därför må vi akta oss att stirra oss blinda på den möjlighet till konflikt, som här föreligger, så att vi icke se annat, som kan komma. Den största och egentliga enda faran för oss och hela Norden vid en strid mellan England och Tyskland är, att därmed Ryssland får fria händer att fullfölja de planer, som uppenbarligen förberedas. Hvarken Tyskland eller England skulle gärna se, att Ryssland finge fast fot på Skandinaviska halfön. Därom kunna vi vara förvissade. Men upptagna af inbördes strid på lif och död äro de oförmögna att hindra sådant, och en gång gjordt sanktioneras det utan vidare af Europa. Detta är situationens allvar. Allt annat är i jämförelse härmed rena bagateller. Ett krig mellan England och Tyskland betyder för oss ett öfverfall från rysk sida. Det är den fruktansvärda innebörden af en sådan händelse. Det är detta vi ständigt måste ha för ögonen och efter det inrätta oss.

Hvad Ryssland egentligen afser och huru långt dess planer sträcka sig, veta vi ej. Dess krigsberedskap är riktad mot Sverige. Men näppeligen gäller hufvudsyftet oss. Det vill mot hafvet enligtall tradition och hela dess historia. Det är till de isfria norska hamnarne och det norska sjöfolket åtrån står. Vägen dit går emellertid öfver Sverige. Visserligen kunde Ryssland nå sitt mål äfven utan att beträda svenskt område. De ansatser härtill, som tidigare förekommit, äro ofvan omnämnda. Tydligt är likväl, att de fjordar och landområden, som ligga ofvanom Sveriges gränser, icke förslå för passande flottstationer och herraväldet på världshafvet. Det är långt mera af Norge, som därtill behöfves, minst ned till Bodö, kanske ända till Trondhjem.

För att eröfra detta område och ännu mer för att trygga det och vinna den kortaste vägen mellan Ryssland och Atlanten måste äfven svenska landområden med. Dessa erbjuda dessutom uti de stora malmbergen och järnvägarna med de elektriska anläggningarna stora rikedomar, som väl betala en eröfrings kostnader. Det är därför alldeles osannolikt, att en aktion mot Norge skulle lämna oss oberörda. För öfrigt kunna vi icke med armarna i kors åse en eröfring af detta land. Det är en plikt mot oss själfva att kämpa äfven för det. Finge Ryssland fast fot väster om oss, befunne vi oss inneslutna i ett famntag, som säkerligen en gång skulle kväfva äfven oss. Slutligen blefve en sådan eröfring af öfre Norge äfven Danmarks fördärf. Ty man kan vara förvissad om, att därest Ryssland annekterat en del af Skandinaviska halfön, Tyskland skulle, oafsedt huru sjökriget med England förlupe, taga Jutland och mer till som kompensation. England finge sedan i Persien någon ersättning för dess godkännande af det nya status quo.

Problemet Ryssland-Skandinavien omfattar sålunda alla de tre nordiska folken från Nordkap tillKongeå. Vi stå inför det en för alla och alla för en, Svenskar, Norrmän och Danskar. En stöt som är riktad mot en, egentligen Norrmännen, träffar oss i lika grad alla. Den stöten kan möjligen komma när som helst, men den utlöses säkert af ett krig mellan England och Tyskland, eventuellt äfven Frankrike och Tyskland. Sådan är den utrikespolitiska situationen, med hvilken vi ha att räkna. Må den sanningen bli klar för hvar man inom våra folk. Endast därigenom finnes hopp att kunna stå stormen emot, om den kommer, eller ännu bättre att förhindra dess utbrott.

VII.

Farans afvärjande.

I.

Försvar och försvarsförbund.

Af de utvägar som gifvas för att reda oss uti den utrikespolitiska situation, som föreligger, är den första och säkraste — ett godt försvar. Huru försvaret i Sverige försummats och obenägenheten att bära dess tunga vuxit under den långa fredstiden, är i det föregående berördt. Direkt agitation mot allt hvad militär heter från fredsvänners och socialisters sida stärkte hos menige man den tro på försvarets obehöflighet, som den långa freden syntes bevisa, och så sjönk försvarsviljan i folkets breda lager och försvarsfrågan hölls uppe blott af högern och blef så en partifråga.Därför hotar det demokratiska genombrott, som den allmänna rösträtten medfört, de ansatser till försvarets ordnande, som gjordes genom 1901 års härordningsförslag och flottans uppryckning under åren 1895—1907. Den regering, som framgått af nämnda genombrott har — helt visst i full samklang med folkstämningen uti de breda lagren och uti den nya riksdagen, såsom sjöministern anförde i statsrådet — upphäft beslutet om den s. k. F-båtens byggande och öfverlämnat hela försvarsfrågan till ny utredning. Emellertid väckte detta under intrycket af sommarens händelser en stark försvarsvåg hos alla dem, som ha öga för det utrikespolitiska läget. En insamling påbörjades för att på enskild väg skaffa medel till sjöförsvarets bibehållande vid oförminskad styrka. Då mötes den insamlingen med ovilja och hån icke blott inom socialistiska kretsar utan jämväl från radikalt borgerligt håll. Man diskuterar, huruvida medlen skola mottagas af regeringen eller ej!

Detta inträffar i Sverige, medan samtidigt det öfriga Europa ängslas för världskriget, och tunga ovädersmoln hopa sig omkring våra egna landamären. Man vore frestad förlora tron på det svenska folket och dess framtid — visade ej denna insamling, att en stark försvarsvilja dock lefver inom stora kretsar af vårt folk.

Insamlingen uppgår nu vid tolfte veckans slut till 14,6 miljoner kr. och lär väl antagligen uppnå de 15. Femton millioner kr. äro ju icke i förhållande till försvarets kostnader i deras helhet en alltför stor summa, men som frivilligt offer representera de ett ofantligt belopp. Man förstår detta bäst, om man tänker på folkmängd och nationalrikedom och så öfverför saken på Tyskland eller England. Tyskland har ettfolktal 12 gånger större än Sveriges, Storbritannien 8 gånger. Och säkerligen skattar man ej för högt, om man räknar, att de folkklasser, som deltaga uti denna själfbeskattning, äro mer än halfannan gång rikare i Tyskland än i Sverige och i England tre gånger. Den summa, som följaktligen borde i dessa länder hopbringas för att motsvara det offer, som här bragts, skulle vara ej mindre än 300—360 miljoner kr. Man kan häraf förstå, att femton miljoner kr. hos oss som frivillig gärd på fäderneslandets altare, utan knot eller stora åthäfvor framburen, innebär ett glänsande vittnesbörd om försvarsviljans styrka. Visserligen är insamlingen i allmänhet fördelad på tre år, men å andra sidan är det den mindre delen af det svenska folket, som deltager däri. Den större står afvog eller likgiltig inför densamma.

Ändock får man väl hoppas, att äfven desse skola vara villiga att offra både lif och gods, när kriget kommer, liksom att de gärna vore med om alla nödiga försvarsåtgärder, blott de visste, huru nära det är. Men de hållas systematiskt i okunnighet därom af den socialistiska och radikala pressen och sina ledare. Detta är vår olycka. Ty får ej menige man klart besked om, att fara är på färde, så kommer aldrig den rätta försvarsviljan fram, och vi få aldrig det försvar vi behöfva.

Det förslår nämligen ej med det »neutralitetsförsvar», som i långa tider stått som målet för våra ansträngningar i denna sak. Neutralitetsförsvar — en underlig tanke, som utgår från föreställningen, att andra skola slåss och vi blott behöfva försvara vår rätt att förblifva neutrala. Att vi själfva kunna anfallas af en eröfringslysten granne,

tänker man aldrig på. Det är likväl däri hela vårt utrikespolitiskaproblem består, ej däri att vi få behålla vår neutralitet, när vi så vilja. Faran för att någon på allvar skulle bestrida den, är ringa och kräfver visserligen ej stora rustningar. Men det är icke detta, som frågan gäller, utan det direkta öfverfallet. För det fordras åter att rusta sig, så långt krafterna räcka. Och de räcka mycket långt.

Det är i våra dagar ett ständigt tal om, att vi icke ha råd att kosta på oss ett starkt försvar (ettårig värnplikt som grundregel och en kraftig flotta, sammansatt af alla vapenslag). Detta är ovederhäftigt tal. Vår ekonomi, såväl statens som de enskildes, tål mycket väl de offer som kräfvas, utan att nödiga medel för andra kulturändamål obehörigen kringskäras. Det är alldeles tillräckligt, att vi för en tid upphöra med att öka kronans egendom genom kapitalisering af skattemedel så, som nu sker. Mellan tio och femton miljoner kr. pläga årligen användas på detta sätt, för resten med stor risk när dessa medel placeras i öfre Norrland. Här äga vi redan befintlig tillgång att i mån af behof användas, utöfver hvad försvaret nu kostar. För öfrigt lär värnpliktens utsträckning till behöflig tid icke vålla ökade kostnader. Det är den af riksdagen företagna stympningen af 1901 års härordningsförslag, som vållat dyrheten af vårt försvar icke blott relativt, i förhållande till dess styrka, utan ock absolut.

Men icke endast vi Svenskar böra efter förmåga rusta. Norrmännen måste göra detsamma. De hafva låtit försvaret försummas liksom vi, tills erfarenheterna från sommaren på en gång öppnade ögonen för den ena af de faror, som kunna hota, den mindre. Förslaget om flottans iståndsättande genom nybyggnader för bortåt 75 miljoner kr., däraf 16½ miljoneratt genast användas är frukten häraf. För den stora och egentligen enda verkliga faran, ett anfall från öster, tyckas de däremot vara lika blinda som vi. Det är nödvändigt, att klarseende män hos dem som hos oss göra allt för att väcka folkets uppmärksamhet därpå. En stark utveckling af Norges landtförsvar och särskilda anstalter i nordligaste Norge äro ännu viktigare än sjöförsvarets stärkande. Äfven Danskarne måste stärka sitt försvar, ehuru faran för dem icke är så omedelbar och kommer från annat håll. Men underlåtenhet att vidtaga nödiga försvarsåtgärder gör risken att hemsökas vid en konflikt mellan England och Tyskland större och ger stöd åt den ofvan omtalade kompensationstanken, ifall Ryssland lyckas sätta sig fast på skandinaviska halfön.

Samtliga de tre skandinaviska folken måste efter måttet af sina krafter rusta. Och det måttet får icke mätas snäft. Det är sannolikt, att detta nödläge icke blir alltför långvarigt. Om en eller annan generation ha väl fredssträfvandena vuxit sig så starka, att eröfringar i Europa bli omöjliga. Detta vet man för visso på de håll, där sådana eröfringstankar finnas. Vi befinna oss i portlåsningens tid. Därför vill man skynda sig, innan det blir för sent. Detta gör faran så stor just nu och en tid framåt. Senare torde den af sagda skäl gå förbi. Men innan det skett, måste nerver och muskler spännas för att afvärja den ofärd som hotar.

Och det kan ske, blott vi med allvar rusta oss till försvar, främst naturligen i Sverige, som i detta fall kämpar för hela Norden. På Sverige, som är den största makten och redan börjat med kraft ordna sitt försvar, hvilar ansvaret tyngst.Lyckligtvis, vi förmå med god vilja bära det, och ha då ock utsikt att gifva det stora tidsproblem, som hotar oss den bästa lösningen helt enkelt genom dess afskrifvande. En god krigsberedskap ger nämligen största utsikten att aldrig få något krig, medan underlåtenhet härutinnan gör det så godt som oundvikligt. Svagheten är fredens största fara — må våra fredsvänner och hela vårt folk lära sig inse det.

***

Samtidigt med försvarets ordnande i hvart land för sig och främst i Sverige bör man äfven tänka på krafternas förening uti — ett försvarsförbund. Närmast gäller detta Sverige och Norge, som ensamma ha att mottaga en eventuell stöt från öster.

Så naturlig denna sak var, så länge unionen bestod, och så djupt Sverige då kände förpliktelsen att i fall af behof kämpa både för sig och Norge, så bjuder den nu icke så litet emot. Unionsbrottet har efterlämnat ett sår, som icke fort läkes. Gamla personliga förbindelser sletos därvid af och lära svårligen åter knytas ihop. Och för svenska folket kändes unionsbrottet icke blott som en stor missräkning utan ock som en svår förnärmelse. Emellertid innebar Karlstadsöfverenskommelsen och de norska gränsfästningarnas rasering en upprättelse, som verkat lugnande. Dessa fästningars rasering tjänade emellertid ett långt större syfte än en tillfällig upprättelse. Tack vare denna åtgärd lades vägen öppen för ett framtida godt förhållande mellan de båda folken. Hade dessa olyckliga

gränsfästningarfått stå, måste Sverige på sin sida uppföra liknande. Därmed hade för all tid ett närmande försvårats, om ej omöjliggjorts. Denna stötesten är nu undanröjd, och känslorna ha återförts till lugn besinning. Mera behöfves icke heller, och mera skall man icke för ögonblicket begära, för att ett nödigt närmande folken emellan skall kunna ske.

Det är likväl icke på de personliga förbindelsernas väg, som detta i första hand bör äga rum. Framför allt skall man akta sig för studentmötenas öfverdrifter och festtalens falska patos. Dylikt mera hindrar än påskyndar ett verkligt samförstånd. Det främsta villkoret för ett sådant är ett allvarligt bemödande att undanrödja alla tvistefrågor eller anledningar härtill. Norge har i detta afseende icke förfarit alldeles så, som man haft skäl att vänta och klokheten bjudit. Hvarken uti Grisbåda-affären eller beträffande den ännu olösta renbetesfrågan har förmärkts en lefvande önskan att genom lojalt tillmötesgående häfva den misstämning, som unionsbrottet kvarlämnat. Det vore väl, om man i Norge insåge, att detta dock är förutsättningen för att uppnå ett för båda folken och mest för Norge nyttigt samförstånd. I öfrigt skall detta samförstånd byggas allenast på klar insikt om gemensamma intressen och därpå grundade öfverenskommelser. Det är förståndet, icke känslorna, som skall återställa den för båda folken nödiga samverkan, hvarom här särskildt är fråga. Det blir framtidens sak, om sedan hjärtat kommer med. Nu måste kall beräkning och noga fastställande af ömsesidiga förpliktelser ha ordet. Ett försvarsförbund, låt vara med begränsning till en enda uppgift, ett eventuellt anfall från öster, förutsätter emellertid likriktad utrikespolitik.Detta är alltså kärnan. Men en sådan politik är ock genaste vägen till ett närmande och ett verkligen godt förhållande mellan Svenskar och Norrmän.

Hvad Danmark beträffar, kan man icke gärna tänka sig dess anslutning till försvarsgemenskap med de båda andra skandinaviska folken. En sådan skulle vara till intet gagn vare sig för det eller för oss andra. Däremot måste Danmark gå samman med oss uti utrikespolitik på sätt, som i nästa stycke skall angifvas. Men för att den nödiga stämningen härför må finnas å ömse sidor om Sundet, är det en bjudande plikt, att vi upphöra med de missfirmelser och stickord, som i senaste tid — mest från svensk sida — framkommit. Den ovilja mot Danmark, som föranledts af en dansk tidnings uttalanden under unionskrisen, borde ha fördunstat äfven utan de upplysningar härom, som under senaste polemik yppats.

Vi måste å alla håll låta gnatet upphöra och söka så vidt möjligt se förtjänsterna i stället för felen. Fel hafva vi alla, Svenskar lika väl som Danskar och Norrmän. Vi ha på ingen sida skäl att förhäfva oss. Endast på detta sätt kunna vi komma till ett för oss alla nyttigt samarbete såväl på det ekonomiska området som det politiska. Det förra kan och bör ske utan åsidosättande af egna intressen och utan försök å någon sida att spela förmyndare. En öppen täflan i industri och handel är däremot långt ifrån till skada, tvärtom till gagn. Men medan samarbete på detta område, ehuru önskvärdt och nyttigt, är en sak som kan undvaras, så är samförstånd inom utrikespolitiken en nödvändighet.

Detta har intet med den gamla skandinavismenatt skaffa. Den gick emot det i tiden liggande nationalitetssträfvandet och dukade under för det. Den samverkan, hvarom nu är fråga, lämnar nationaliteterna oberörda och afser ingen hopsvetsning af de tre folken till ett, icke ens i form af en tullförening. Den endast vill trygga allas bestånd. Och så som vi nu ligga, omhvärfda af storfolk på alla sidor, sker detta bäst genom sammanhållning i utrikespolitiska ting. Gamla tvister, mellan grannfolk så vanliga, böra därför läggas ner och den sanningen bli i Norden lefvande för hvar man: bättre hålla ihop än förgås. Men sammanhållningens kitt är utrikespolitiken.

II.

Allianser.

Sveriges utrikespolitik kräfver för att fylla sin uppgift — värnande af landets själfständighet — icke blott ett väl

ordnadt försvar utan ock tryggande allianser. En öfverenskommelse med Norge om gemensamt försvar för ett visst fall innebär redan beträdande af denna väg. Men en sådan öfverenskommelse förslår ej. Ja, den vore ensam för sig mera till Sveriges nackdel än motsatsen. Ty den förpliktade oss att bistå Norge vid konfliktfall, som kanske mycket litet berörde våra lifsintressen, ss. angående fiske och strandmark i nordligaste Norge, medan den hjälp, vi vid ett anfall österifrån kunde påräkna, väl inskränkte sig till, att vi hölles ryggen fri för kringgående rörelser i öfre Norrland. Ett försvarsförbund med Norge är för oss till verklignytta endast som led uti en större kombination. Det är blott allians med stormakter, som kan lämna ett stöd, där fördelarne öfverväga riskerna.

Jag vet väl, att om det är något, som bjuder den svenska allmänheten emot, så är det allianser och stormaktspolitik. Skräcken för det är ännu större än obenägenheten att åtaga sig nya bördor för försvaret. Man vill framför allt stå utanför, icke dragas in uti storpolitik. Det är icke blott de inregistrerade fredsvännernas utan de flesta politiskt intresserades högsta önskan. Att detta måste föra till fullständig isolering, men en isolering, som icke likt Englands på sin tid kunde kallas en lysande sådan utan fastmer en bedröflig, och vidare att denna isolering i nutiden är högst vådlig — det betänker man icke. Man vet blott, att man icke vill ha någon aktiv utrikes politik och alltså icke heller några förpliktande allianser.

Men, som förut är sagdt, ett folk kan få utrikespolitik, vare sig det vill eller icke. Och så är fallet just nu med Sverige och hela Norden. Världsläget för detta med sig.

Efter Förenta Staternas röfvartåg mot Spanien och boerkriget fällde Salisbury det bekanta ordet: i nutiden bli de stora staterna allt större, de små allt smärre — och färre, tillägger professor Kjellén. Nyligen upprepades något liknande af Englands nuvarande utrikesminister, Sir Edward Grey. Detta betecknar alltså det nyaste skedet i staternas utrikespolitik, det som i kampen om marknaden har sin främsta drifvande kraft. Ty 19:de århundradets historia visar under nationalitetstankens herravälde en delvis motsatt gång. Visserligen ledde nationalitetssträfvandet i fråga om Italien och Tyskland tillstormaktsbildningar; men i ännu flera fall föranledde det just uppkomsten af småstater, såsom förut är omtaladt. Och nationalitetstanken är ännu icke allestädes genomförd. Men framför allt, den lefver med oförminskad styrka, äfven om den för ögonblicket ger sig mindre till känna än kampen om marknaden eller synes ligga under för den. Därför är småstatsproblemet ingalunda så enkelt eller så hopplöst, som de anförda orden synas utvisa.

Dessa ord angifva emellertid en tendens i tiden, som vi göra väl att nogsamt beakta. Ej utan skäl plägar sålunda sägas, att vi lefva i vargatider. Säkert är, att det folk, som ej visar allvar i beslutet att bevara sin självständighet, utsätter sig för risken att förlora den. Sorglöshet duger således ej. Men lika litet skola vi förfalla till modlöshet. Vårt försvarsväsen hvilar på god grund, och bygges det blott vidare på den, efter hvad ofvan är sagdt, så lär ingen utan att betänka sig både en och två gånger våga ett anfall på gamla Sverige. Det vore likväl orätt att icke till den försvarsberedskap, som vår militära styrka ger, lägga äfven den, som allianser kunna skänka. Utrikespolitiken har två pilar på sin båge, det egna försvaret och förbund med andra makter. Det är oklokt att icke begagna sig af dem båda, framför allt för de mindre staterna, som icke kunna uppställa millionhärar och dreadnoughts-flottor. För att komma spådomen om de mindre staternas öde på skam, måste de uppgifva sin isolering och söka förbund med andra makter.

För närvarande är det blott stormakterna, som så göra, icke småstaterna, som dock mest behöfde det. Karl Johan insåg detta på den heliga alliansens dagar och tänkte därför på ett förbund af samtligasmå- och mellanstater i Europa. Den tanken var outförbar då och är det ännu mer nu. I förevarande fall, där den på grund af geografiska och andra förhållanden kunde synas lämplig, skulle den för Sveriges del ge föga trygghet utöfver den, som det egna försvaret skänker, men väl ökade förpliktelser. De smärre staterna böra, när de så kunna, söka förbindelse med en eller annan stormakt, icke med andra småstater. Visserligen innebär detta frön till förvecklingar, som man möjligen därförutan kunnat undgå. Det är nämligen den risk, som all alliansPolitik för med sig, att man kan komma att genom den dragas in uti konflikter, dem man eljest stått utanför. Helt visst är det känslan häraf, som hos oss vållar skräcken för allt hvad allianser och aktiv utrikespolitik heter.

Men man förbiser, att de möjligheter till konflikt, som en allians med annan makt kan medföra, motvägas af den

hjälp, man själf har att vänta, om fara hotar. Det gäller blott att tillse, att den risk man utsätter sig för är mindre, än den vinst man äger af alliansen. Minst af allt får man glömma, att den största risk, för hvilken en mindre stat och nu särskildt Sverige kan bli utsatt, är den att stå ensam gent emot en stormakt. Vår egentligen enda fara är den, som ofvan betecknats med problemet Ryssland-Skandinavien. För att afvärja eller minska den behöfves väl att till stöd för egna krafter söka förbund med andra makter, men visserligen ej enbart med de båda andra skandinaviska rikena. Blott allians med en stormakt fyller sitt ändamål att effektivt stärka vår ställning.

Om Sverige sålunda under nu rådande politiskaläge bör söka allians med en stormakt, till hvilken böra vi då vända oss?

En författare, som kallade sig Georges, har redan år 1900 besvarat denna fråga (Politiska Reflexioner) genom att hänvisa till Ryssland. Hvad här anförts om såväl det allmänna världsläget som vårt särskilda utrikespolitiska problem stämplar detta förslag som en orimlighet. Man märker ock alltför tydligt i denna underliga publikation bockfoten för att taga det förslaget på allvar. Af enahanda skäl kan icke heller Frankrike, Rysslands allierade, komma i fråga, huru mycket Sverige än i forna tider varit allierad med detta land. Äfven England måste af skäl, som strax skola framläggas, lämnas ur räkningen. Återstår endast Tyskland och med det Trippelalliansen som vår enda naturliga bundsförvandt.

Trippelalliansen är en fredsgaranti, har man sagt och det med rätta. Den angifver sig själf så uti den hittills bekantgjorda delen, öfverenskommelsen med Österrike af 7 oktober 1879. I den heter det bland annat: »I betraktande slutligen däraf, att en nära samverkan mellan Tyskland och Österrike-Ungern icke kan hota någon, men väl är ägnad att konsolidera den genom Berliner-stipulationerna skapade freden i Europa, hafva deras Majestäter Kejsaren af Tyskland och Kejsaren af Österrike, Konung af Ungern, i det de högtidligen lofva att aldrig gifva denna rent defensiva öfverenskommelse en agressiv tendens åt något håll, beslutat ingå ett förbund för fred och ömsesidigt försvar».Alliansen består för öfrigt af tre artiklar, af hvilka den 1:sta lyder så: »Skulle emot förmodan och de höga kontrahenternas uppriktiga önskan ettdera riket angripas af Ryssland, så äro de höga kontrahenterna förpliktade att bistå hvarandra med deras hela krigsmakt samt endast gemensamt och efter öfverenskommelse sluta fred». I artikel 2 förutses det fall, att endera af de förbundna rikena angripes med krig af en annan makt än Ryssland (Frankrike, ehuru dess namn ej nämnes), då skall förbundsbrodern allra minst iakttaga en välvillig neutralitet, dock att om Ryssland på något sätt skulle synas stödja denna andra makt förpliktelsen enligt art. 1 genast träder i full kraft. Artikel 3 handlar om hemlighållande af denna allians, men eventuellt om ett förtroligt meddelande därom till Kejsar Alexander, ifall Rysslands rustningar skulle synas hotande.Dessa ord voro icke tomma fraser utan uttalade en fast föresats. Det har den följande tidens historia bevisat. Att Europa intill det sista förskonats för krigets hemsökelse får väl hufvudsakligen tillskrifvas denna allians och mest hufvudmakten däri, Tyskland. Tyskland, som under tiden 1864—1870 utgjorde oron i Europa, har sedan dess varit fredens väktare och lär så framdeles förbli. Det var det stora enhetsverkets födslovånda, som orsakade oron. Sedan det är fullbordadt, har Tyskland för egen del ingen annan önskan i Europa än upprätthållande af status quo. Detta ligger i sakens natur. Det finnes utanför Tyskland inga större tyska folkelement utom i Österrike. Men det är endast till ömsesidig båtnad, att de där förblifva och icke förenas med stamfränderna i Tyskland. Uti Österrike bilda de kittet, som håller de olika delarne i denna olikartade statskropp ihop. För Tyskland åter äro de garantien för det inbördes samförståndet mellan de båda rikena. Tyskland har intet att önska utanför de gränser, det nu har i Europa.

Endast på det koloniala området har Tysklandalltjämt utvidgningstendenser, eftersom dess kolonier icke äro vare sig synnerligen stora eller värdefulla. Det är likväl långt mindre egna kolonier, Tyskland behöfvar för sin industri och sin handel, än »den öppna dörren», d. v. s. lika tillgång med alla andra till de koloniala marknaderna. Så länge den öppna dörrens politik förblir rådande, så föreligga från tysk sida föga anledningar till krig för koloniers skull. Endast om Chamberlains planer på ett brittiskt tullförbund, omfattande moderlandet och dess kolonier, med differentialtullar mot andra, kommit till stånd, hade grundad anledning funnits till allvarliga konflikter. En af de främsta orsakerna till tvisten om Marocko var sålunda vissheten, att ett franskt protektorat utan garantier skulle stänga den marockanska marknaden för andra så, som Frankrike gör uti sina öfriga kolonier. Öppen och

lika marknad för alla blef också en af hufvudpunkterna uti den slutliga öfverenskommelsen. Den öppna dörrens politik på de utomeuropeiska marknaderna har äfven framtiden för sig. Ty här förena sig alla makters lika intresse emot den, som vill stänga.

Härigenom minskas alltmer anledningarna till konflikter från Tysklands sida äfven på detta område. Man torde därför tryggt kunna säga, att Tyskland för närvarande mindre än någon annan stormakt hotar freden. Naturligen utesluter icke detta möjligheten af krig. På Balkanhalfön finnes sedan gammalt ett oroscentrum, men man misstager sig säkerligen, om man tror, att det skall framkalla en världsbrand eller öfverhufvud beröra oss. Det är de båda problemen, Frankrike-Tyskland och England-Tyskland, som vålla den stora osäkerheten. En anslutning till Tyskland och Trippelalliansen innebär för oss sålunda alltid en risk.Men den risk som finnes, att därigenom dragas in uti storpolitiken och krig, är ojämförligt mindre än den, som den nuvarande isoleringen för med sig. För öfrigt ligger det uti sakens natur, att en anslutning från vår sida till Trippelalliansen icke bör binda eller förplikta för alla fall eller utöfver en viss noga utstakad gräns. Hvad vi redan känna af bestämmelserna i denna allians bevisar detta liksom ännu mer Italiens nu pågående krig med Turkiet, hvilket företagits på egen hand, och utan att de båda andra allierade makterna ens synas ha i förväg haft kännedom därom.

För Sveriges del måste därför förpliktelsen till väpnadt bistånd begränsas till det fallet, att Tyskland angripes af två eller flera andra stormakter, däraf en Ryssland. Däremot måste Tyskland förbinda sig att med all sin makt bistå Sverige, om vi anfallas af en stormakt, hvilken som helst. En dylik helt naturlig begränsning, hvilken i öfrigt lämnade de kontraherande makterna full handlingsfrihet, skulle väsentligt inskränka risken att inblandas uti storpolitiska äfventyr.

Att en dylik allians dessutom måste innehålla förpliktelser i afseende på försvaret, är uppenbart. Men alldeles säkert blefve de förpliktelserna icke tyngre än dem vi själfva måste åtaga oss vid det ordnande af försvaret, som förestår. Vi kunna nämligen icke stanna vid den halfgångna organisation beträffande landtförsvaret, som vi nu ha; och flottan måste med årliga nybyggnader hållas vid makt. Alliansen med Tyskland skulle icke göra försvarsbördan tyngre, snarast tvärtom lättare. Men den skulle ge äfven dem ibland oss, som tvifla på vår förmåga att försvara oss, den säkra tillförsikten, att nu voreoffren icke förgäfves. Nu vore vi med det försvar, som vi kunna och böra uppställa, trygga för alla eventualiteter och kunde se framtiden med lugn till mötes.

***

Hvad skola Norrmän och Danskar säga till detta förslag om allians med Tyskland?

Såväl ekonomiska intressen som folkliga sympatier draga dem mot England, Tysklands motståndare. Engelskt kapital innehar en god del af den norska handelsflottan och är äfven i öfrigt taget i anspråk för Norges näringslif. Danmark åter har i England sin främsta marknad och söker alltså helt naturligt där sina förbindelser. Känslorna följa samma väg. England står som föregångslandet i inre politisk utveckling. Den visserligen mycket missförstådda engelska parlamentarismen har sålunda åberopats som förebild för den egna demokratiska utvecklingen. England skänkte äfven sitt moraliska stöd eller åtminstone sina sympatier åt Danmark 1864, åt Norge 1905, och framstår därigenom som en vän af dem båda. Det är därför en helt annan stämning för England än för Tyskland, trots de stora ekonomiska intressen, som förbinda äfven med det. Tyskland verkar genom där rådande författningsförhållanden snarast frånstötande på den norska och den danska demokratien. Därtill har ju Danmark det olyckliga minnet från 1864 med dess ännu svidande följder i Nordschleswig.

Man förstår därför fullkomligt, att de folkliga sympatiernas kompass hos de båda skandinaviska grannfolken visar västerut, icke mot söder. Skalldetta förhindra en politisk kombination som den här föreslagna? Det vore beklagligt, mest likväl för de båda länderna själfva. Men jag kan icke tro, att de skola så missförstå sina egna lifsintressen och ej se den fara, som hotar. Känslostämningar ha för visso spelat en ej ringa roll uti det senaste århundradets utrikespolitik. En af de krafter, som drifvit denna politik, nationalitetstanken, har utgått från sådana stämningar. Men i förevarande fall, då känslorna för öfrigt äro af annat slag, vore det självmördande att låta dem råda i stället för det kalla och klara förståndet. Och det bjuder både Norge och Danmark att följa Sverige och söka stöd hos Tyskland, ej hos England.

Hvad Norge beträffar, är detta klart däraf, att England ingen hjälp kan ge mot ett anfall från Ryssland. Ett sådant anfall sker till lands och kanske i vintertid, då Bottenhafvet är fruset. Ryssland kan taga hela Norge utan att ha växlat skott med en engelsk krigsstyrka. För öfrigt har England så ömma punkter i Asien, att ett ryskt hot mot dem skulle komma det att utan vidare lämna Norge åt sitt öde. Att förtrösta på England vid ett eventuellt angrepp från öster är af dessa skäl som att bygga på lösan sand. England kan icke, äfven om det än så gärna ville, bringa den hjälp som behöfs.

Äfven för Danmark är det geografiska läget i denna sak afgörande. Danmark kan icke ingå uti någon förbindelse emot Tyskland. Det hade därmed underskrifvit sin egen dödsdom.

Detta torde de flesta Danskar inse och erkänna. Men härifrån och till ett förbund med Tyskland är dock ett steg, som säkert bjuder mycket emotoch det icke blott vid minnet af det förflutna utan märkligt nog äfven med tanke på framtiden. Mången dansk man fruktar, att Tyskland när som helst är färdigt att uppsluka hela Danmark. Jag är viss på, att denna farhåga är ogrundad. Men säkert är, att om sådana planer finnas, så gifves intet säkrare sätt att korsa dem än att biträda detta förslag. Danmark kan aldrig på bättre vis trygga sin självständighet just gent emot Tyskland än genom att tillsammans med Sverige och Norge ansluta sig till trippelalliansen.

Men om Danmark och Norge icke vilja vara med om denna politik, hvad göra då vi? Svaret blir: Vi böra gå i allians med Tyskland, oafsedt om de båda andra makterna komma med eller ej, och det ju förr dess hellre. Jag tror mig tryggt kunna påstå, att vi äro välkomna äfven ensamma. I sådant fall måste emellertid tanken på ett direkt försvarsförbund i Norden förfalla. Det är klart. Jag har dock svårt att tro, jag upprepar det, att ej den opposition, som sakens storhet och vikt väcka i Norge och Danmark liksom hos oss, skall vid grundlig eftertanke först minskas, sedan förstummas. Sakläget innebär dock ett antingen — eller, som vi icke komma ifrån: antingen ofantliga och dock kanske otillräckliga rustningar utan allians eller rimligt och dock betryggande försvar med allians. Däremellan står valet.

De betänkligheter slutligen emot en dylik allianspolitik, som afse vårt förhållande i fredstid till öfriga makter, äro af underordnad betydelse. Visserligen torde mången befara, att de privata förbindelser, som existera mellan våra folk och det ryska, det engelska och det franska därafskulle taga skada. Men det är helt visst en alldeles ogrundad farhåga. Affärsförbindelserna störas ej af dylika rent politiska åtgärder. Vi ha intet i den vägen att frukta, utom möjligen att den franska penningmarknaden, som nu mer kontrolleras af regeringen, göres mindre lätt tillgänglig för nordiska lånebehof. Detta är ett obehag, med hvilket man får finna sig till rätta på ett eller annat sätt. Det är för öfrigt knappt troligt, att den franska regeringen skall söka taga repressalier af detta slag. Den måste som alla andra inse, att det är icke någon slags ovänlighet mot Frankrike eller mot någon annan makt, som föranleder oss till ett sådant steg. Vi hysa endast vänskapliga känslor för det franska folket lika väl som för det engelska och det ryska. Det är, emedan vi därtill äro nödda och tvungna, som vi drifvas in uti denna allianspolitik. Och tvånget är uteslutande den ryska krigsledningens militära anstalter i Finland. Hade de ej kommit, så hade vi otvifvelaktigt kunnat förblifva isolerade som hittills utan att därvid riskera mycket. Nu bjuder enkel själfbevarelse att ansluta oss till Tyskland för att på så sätt trygga egen säkerhet, men ock — freden i Europa.

VIII.

Fred i Europa.

»Inom två år skola alla Europas makter vara delade mellan Tyskland och England» — är ett yttrande, som från engelsk sida nyligen fällts. De skandinaviska staternas eller blott Sverigesanslutning till Trippelalliansen vore ett steg mot denna delning eller rättare samling. Men det steget liksom själfva samlingen till ett mellaneuropeiskt block är icke ett steg närmare kriget, som tanken i det anförda yttrandet synes vara, utan tvärtom mot freden.

Trippelalliansen är redan nu som Crispi vid ett tillfälle yttrade »en konspiration för freden i Europa». Hans eget land har visserligen jäfvat detta ord, ehuru på ett annat sätt, än han menade det. Hängde alltså trippelalliansens fredskaraktär allenast på Italien, så vore det kanske ej så mycket bevändt därmed. Därför kan det mycket väl hända, som Kjellén förespår, att Italien går ut och Turkiet in, utan att det likväl ändrar alliansens natur eller sätter Europas fred i större fara. Ty Tyskland, som är kärnan i denna allians, är äfven den egentlige fredsgaranten. Skulle man lyssna till enstaka röster från militärt håll (senast kavallerigeneral Bernhardi), så kunde man väl tvifla på Tysklands fredliga afsikter. Men dessa röster förmå nog intet emot saklägets egen natur, som bjuder Tyskland att hålla fred, såsom ofvan påvisats, och den ansvariga ledningens pliktkänsla. I alla händelser inverkar detta ej på Trippelalliansen, hvilken ej skänker stöd för anfall, blott för försvar och därför aldrig kan hota freden. Det är den nya konstellationen England-Frankrike-Ryssland, som verkligen sätter freden i fara, ty uti den verka sådana krafter som revanchetanken i Frankrike och det s. k. preventivkrigets spöke i England. Den rubbar vidare jämvikten mellan makterna och lockar därför till anfall från den starkares sida.

Här skulle nu Sveriges och de öfriga skandinaviska rikenas anslutning till det mellaneuropeiskablocket verka lugnande, i det att den återställer jämvikten och gör segern för motsidan mer än oviss. Detta är nog för att dämpa det engelska folkets krigsifver. Och mera behöfs icke för att afvärja den fara, som hotar. Den nya alliansen blefve sålunda ännu mer än den gamla ett bålverk för freden i Europa.

Ty hvarken Frankrike eller Ryssland lära utan England börja krig mot Tyskland, sedan Trippelalliansen blifvit på detta sätt utvidgad. England åter kan icke angripa Tyskland utan allierade. Som sådan kan det säkert räkna på Frankrike, däremot icke gerna på Ryssland, som nog både två och tre gånger skulle betänka sig, innan det ginge som tredje man mot Tyskland, eftersom det då finge både Österrikes och Sveriges samlade krigsmakt emot sig. Ryssland blefve faktiskt bundet genom den nya trippel- eller rättare kvadruppelalliansen. Redan detta skulle verka lugnande på krigslusten i England. Ännu mer lär väl insikten, att en blockad skulle mindre skada Tysklands handel och vara svårare att fullt genomföra, när de skandinaviska rikena vore dess allierade, äfven om de icke deltoge i striden, bidraga härtill. Framförallt får man icke underskatta den moraliska verkan, som dessa rikens eller äfven ensamt Sveriges anslutning till Trippelalliansen skulle utöfva på den allmänna meningen i England. Det drag af besinning och klok beräkning, som ingår uti Engelsmännens lynne, skulle väckas däraf och gjuta olja på krigsifverns vågor.

En svensk (och nordisk) utrikespolitik efter de linjer, som här antydts — med ett starkt försvar och anslutning till Trippelalliansen — ställer i utsikt en lösning af alla de stora politiska problem, somför närvarande tynga på Europa. Icke blott problemet Ryssland-Skandinavien, hvilket är det enda, som direkt berör oss, utan ock de båda andra, Frankrike-Tyskland och England-Tyskland kunna därmed få sin lösning. Och lösningen består uti en småningom skeende afskrifning under permanent fred.

För ett land som Sverige, hvilket absolut inga tankar på utvidgning af något slag har, är bevarande af frihet och själfständighet enda målet för dess utrikespolitik. Detta syfte sammanfaller nu med fredens tryggande för hela Europa. Ty däraf följer oberoende för de små folken som för de stora. Men det ena som det andra vinnes icke genom en passiv utrikespolitik, utan blott medelst en aktiv sådan, som här tecknats.

Det svenska folket måste därför upphöra att betrakta utrikespolitik som något farligt att röra vid eller något som ej angår oss. Tvärtom, vårt ve och väl hänger på en klok aktiv utrikespolitik i denna tid. En sådan politik vore ock Sveriges ära, ty den låter oss ännu en gång ingripa i världshändelsernas gång. Det är ett tillfälle, som kanske aldrig kommer åter, men som, om det klokt utnyttjas, skänker oss jämte tryggheten det stolta medvetandet att åter fylla en rol på historiens skådebana.

Må de, som bära ansvaret, veta och göra, hvad läget fordrar. Men framför allt må man ej beträffande försvar och utrikespolitik med armarne i kors bida tiden blott. Händelsernas hjul rullar snabbt, och hvad som icke sker i dag kan i morgon vara för sent.